

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
Facultatea de Litere
Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară

Viorica MOLEA

Normă și uz în limba română actuală

Ghid metodic

*Aprobat de Consiliul
Calității al USM*

Chișinău, 2021
CEP USM

CZU 811.135.1'271.1'36(075)

M 87

*Lucrarea a fost discutată și aprobată pentru publicare
la Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară,
la Consiliul Facultății de Litere a USM, precum și în cadrul
Comisiei de calitate a facultății*

Recenzenți:

Irina CONDREA, doctor habilitat, profesor universitar

Alexandra GHERASIM, doctor, conferențiar universitar

Larisa GURĂU, doctor, conferențiar universitar

Elena VARZARI, doctor, conferențiar universitar

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Molea, Viorica.

Normă și uz în limba română actuală: Ghid metodic / Viorica Molea; Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Litere, Departamentul Lingvistică Română și Știință Literară. – Chișinău: CEP USM, 2021. – 99 p.: tab.

Referințe bibliogr.: p. 94-96 (33 tit.). – 50 ex.

ISBN 978-9975-152-99-0.

811.135.1'271.1'36(075)

M 87

ISBN 978-9975-152-99-0

© Viorica Molea, 2021

© USM, 2021

PRELIMINARII

Cursul *Normă și uz în limba română actuală* este axat pe problemele de corectitudine a exprimării în limbajul standard și este destinat atât studenților din grupele cu predare în limba română de la Facultatea de Litere, de la alte facultăți, cât și tuturor celor care doresc să-și cultive, să-și cizeleze limba, să se exprime corect și coerent. Acesta prevede obținerea unor abilități de exprimare corectă, pornindu-se de la aspectul normativ al formelor gramaticale. În același timp, studenții capătă obișnuința de a observa faptele de limbă greșite atât în exprimarea cotidiană, cât și în limbajul standard din spațiul public. În cadrul cursului, sunt luate în discuție diverse probleme de corectitudine, sunt analizate greșelile, deviările de la norma literară întâlnite, propunându-se, de fiecare dată, variante corecte, recomandate.

Cursul se regăsește în planul de învățământ de la toate specialitățile, în semestrul VI, fiind inclus în pachetul de cursuri opționale. Materialul este prevăzut pentru 45 de ore academice și este structurat în 8 unități de învățare, pentru care se alocă câte 2 ore, și 13 teme pentru seminare. Problemele din acest curs vizează cel mai des întâlnite dificultăți/greșeli gramaticale în exprimarea orală și scrisă. Scopul acestui *Ghid metodic* rezidă în facilitarea accesului studenților și al profesorilor la însușirea unor norme particulare de gramatică, precum și la obținerea unor competențe de observare, analiză și argumentare a erorilor ce se produc atât în exprimarea orală, cât și în cea scrisă.

Materialul expus în ghidul de față are la bază lucrarea de referință *Gramatica pentru toți* de Mioara Avram, precum și studii, articole ale unor autori consacrați în domeniu: I. Condrea, V. Guțu Romalo, I. Nedelcu, G. Gruică, R. Zafiu, I. Vintilă Rădulescu ș.a.

Pornind de la ideea că însușirea limbii corecte este un proces complicat, multidimensional, cu implicații interdisciplinare, ce presupune un spectru larg de activități și operații mentale, activitatea noastră se va axa pe câteva direcții, pe care le considerăm esențiale:

- corectitudinea gramaticală – condiție indispensabilă în realizarea textelor scrise și orale;
- cultivarea limbii – imperativ al educației lingvistice.

Competențe profesionale

- *Cunoașterea* conexiunilor dintre prevederile politicilor educaționale și contextele procesului de învățare prin valorificarea fundamentelor științifice, metodologice și axiologice ale educației;
- *Cunoașterea* și aplicarea teoriilor și a principiilor lingvistice și literare;
- *Proiectarea* procesului educațional prin utilizarea resurselor curriculare, lingvistice și literare, și prin adaptarea finalităților educaționale la nevoile individuale și sociale;
- *Planificarea* activităților de predare/învățare/evaluare/cercetare didactică în cadrul disciplinelor de limba română și limba străină;
- *Realizarea* procesului educațional în conformitate cu prevederile documentelor curriculare în vigoare prin utilizarea eficientă a resurselor didactice, tehnologice și logistice;
- *Realizarea* unor analize și comentarii lingvistice și literare prin utilizarea procedeelelor adecvate în reproducerea și producerea unui text;
- *Utilizarea* metodelor de analiză lingvistică și literară din perspectivă diacronică, sincronică și socială în predarea limbii și literaturii române/limbii străine;
- *Comunicarea* eficientă în diferite contexte educaționale formale și nonformale prin valorificarea domeniilor lingvistic și literar;
- *Promovarea* culturii vorbirii și a valorilor literare;
- *Compararea* multiplelor interpretări ale aspectelor controversate din domeniile lingvistic și literar;
- *Aplicarea* teoriilor lingvistice și literare studiate în procesul de predare a limbii române și a limbii străine;

- *Formularea și argumentarea propriului punct de vedere privind fenomenele lingvistice și literare;*
- *Evaluarea rezultatelor academice în conformitate cu standardele existente, asigurând luarea deciziilor relevante și realizarea conexiunii inverse;*
- *Dezvoltarea profesională prin determinarea priorităților în activitatea didactică, identificarea nevoilor de formare continuă și a surselor/modalităților de implicare în proces.*

Finalitățile disciplinei

1. Finalități de cunoaștere și înțelegere:

- a distinge procesele firești ale evoluției limbii;
- a delimita conceptele ce țin de cunoașterea normelor gramaticale;
- a descrie principiile erorilor gramaticale;
- a identifica faptele de limbă ce nu corespund normelor;
- a interpreta datele obținute prin observarea faptelor de limbă.

2. Finalități de aplicare:

- a identifica modelele de limbă întâlnite în vorbire și în scris;
- a compara faptele de limbă;
- a stabili legătura între normă și eroare;
- a argumenta tipul de greșală;
- a clasifica modelele de limbă utilizate greșit;
- a generaliza după anumite principii de organizare a materialului factual acumulat;
- a argumenta natura relațiilor gramaticale;
- a utiliza faptele de limbă la nivel de norme.

3. Finalități de integrare:

- a selecta planul de comunicare pentru analiză și evaluare;
- a propune variante ce sunt în corespundere cu norma;
- a realiza comunicări organizate științific;
- a conștientiza importanța cunoașterii normelor gramaticale;
- a influența realizarea textelor corecte sub aspect stilistic și gramatical;

- a se autotevalua în legătură cu modelul de exprimare;
- a stabili relații de armonie între conținutul și forma comunicării.

Administrarea disciplinei

Forma de învățământ	Codul disciplinei	Denumirea disciplinei	Responsabil de disciplină	Semestrul	Ore total:				Evaluarea	Nr. de credite	
					Total	inclusiv					
						C	S	L			LI
cu frecvență la zi	S.06.A.155	Normă și uz în limba română actuală	V. Molea, dr. hab., conf. univ.	VI	90	15	45		45		3
cu frecvență redusă*	S.06.A.036	Normă și uz în limba română actuală	V. Molea, dr. hab., conf. univ.	VI	10	5	5		50		2

Strategii de evaluare

În conformitate cu planul-cadru al studiilor superioare de licență, dispunem de trei tipuri de evaluări: inițială, curentă și finală.

- Evaluarea inițială are ca obiectiv stabilirea nivelului de cunoștințe al studenților în ceea ce ține de cunoașterea normei literare. Ea se desfășoară în scris și presupune un test cu sarcini practice pentru a fi evaluate cunoștințele obținute până la începerea cursului.

- Evaluarea curentă (două atestări obligatorii) are loc pe parcursul semestrului, luându-se ca reper principalele unități de învățare și are valoare sumativă, ilustrând calitatea asimilării conținuturilor din cadrul cursului. Ea presupune mai multe variante de teste, cu itemi la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare.

- Lucrul individual este axat pe studierea independentă a unor aspecte din cadrul cursului. Aprecierea calității produselor se face în cadrul seminarelor, precum și de către profesor la sfârșitul semestrului.

- Evaluarea finală se desfășoară sub formă de examen și are ca obiectiv estimarea nivelului de cunoștințe și a competențelor achiziționate pe parcursul studierii cursului. Testele de examinare vizează toate problemele abordate în cadrul disciplinei și includ itemi la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare. Media semestrială este constituită din notele de la seminar, de la cele două testări și de la lucrul individual, care reprezintă, în total, 60% din nota finală, și nota de la examen, cotate cu 40% din nota finală.

Unități de conținut și repartizarea orientativă a orelor

Nr. d/o	Unități de conținut	Ore: seminare		
		ZI	F/R	Lucrul individual
1	Probleme ale utilizării corecte a substantivului. Declinarea lui. Substantive defective de număr	2/2	1/1	2/4
2	Aspecte ale utilizării corecte a articolului. Articulat/nearticulat	1/2		2/4
3	Acordul articolului posesiv. Omiterea și utilizarea superfluă a articolului posesiv	1/2	1/1	4/6
4	Adjectivul și probleme de corectitudine. Adjective variabile și invariabile. Alternanțe fonetice la adjectivele neologice	1/2		2/4
5	Unele probleme de utilizare a numeralului. Acordul numeralului. Forme cazuale	1/2		4/4
6	Test de evaluare curentă	0/2		
7	Utilizarea corectă a diverselor categorii de pronume. Acordul și ortografia lor	0/2		4/4
8	Ipoteze ale utilizării corecte a verbului: clase flexionare, probleme de accentuare, verbe neregulate și impersonale	1/2		4/4

9	Prepoziția. Confuzii și substituiri între prepoziții. Prepoziții omise	2/2	1/0	4/6
10	Conjuncția. Confuzii și substituiri între conjuncții. Conjuncții superflue	2/2	0/1	3/4
11	Raporturile dintre părțile de propoziție. Tipurile de acord. Acordul predicatului cu subiectul	1/2		4/4
12	Reguli speciale de acord al predicatului. Acordul în număr, în persoană. Acordul predicatului cu un subiect multiplu	1/2	1/1	4/6
13	Atributul. Acordul atributului în gen, număr și caz cu termenul determinat	1/2	1/1	4/4
14	Fraza. Erori în construcția frazei: anacolutul	0/2		2/0
15	Test de evaluare	0/2		2/0
Total		15/30	5/5	45/50

UNITĂȚI DE CONȚINUT

Unitatea de învățare 1

PROBLEME ALE UTILIZĂRII CORECTE A SUBSTANTIVULUI

- 1.1. *Obiectivele unității de învățare*
- 1.2. *Declinarea substantivelor feminine și a celor compuse*
- 1.3. *Categoria numărului. Substantive defective de număr*
- 1.4. *Unele modificări în DOOM 2*

1.1. Obiectivele unității de învățare:

- să cunoască regulile declinării substantivelor;
- să însușească unele reguli particulare ale utilizării substantivului;
- să însușească regulile de utilizare a formelor de singular și plural;
- să recunoască formele defective de număr;
- să depisteze greșelile la declinarea substantivelor feminine;
- să confrunte regulile de utilizare vechi cu cele din DOOM 2;
- să aplice regulile de utilizare a substantivului la redactarea textelor;
- să rectifice greșelile ce țin de utilizarea substantivului în exprimarea orală și scrisă.

1.2. Declinarea substantivelor feminine și a celor compuse

Substantivul este o parte de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, fenomene ale naturii, însușiri, sentimente, stări sufletești, acțiuni, relații dintre oameni, având, din punct de vedere morfologic, anumite categorii gramaticale, iar din punct de vedere sintactic îndeplinind funcțiile de subiect, nume predicativ, de atribut sau complement.

Probleme de cultivare a limbii legate de substantiv se referă mai mult la declinarea acestuia, în special, declinarea formelor de feminin, precum și a substantivelor compuse. De asemenea, sunt întâlnite multe erori referitoare la categoria numărului, care țin de formele eronate de plural sau singular. Relevăm, totodată, unele schimbări produse în Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic, care n-au fost încă însușite de vorbitori și se perpetuează în varianta veche, considerată deja greșită.

Declinarea substantivului presupune modificarea formei după caz.

La G-D sg. a substantivelor feminine face excepție, în primul rând, un grup mare de substantive cu aceeași structură formală, terminate în *-ie* bisilabic:

Bucurie – bucuriei; Familie – familiei; Corabie – corabiei (corăbiei).

De asemenea, face excepție la G-D singular un grup mult mai mic de substantive, caracterizate formal prin terminația *-că* – au la G-D singular articulat și/sau numai în *-ăi*, fără alternanțe, ori în *-ii*: *bunicăi/bunicii/bunichii* (la fel *mămica, mătușica*); *mămuca – mămucăi – mămuchii*.

Acest fel de formare a G-D singular nu este adoptat de toate substantivele cu cele două caracteristici. De exemplu, la substantivele *amică, doică (amicei, doicii)*.

Unele forme de G-D singular articulat care se abat de la regula generală servesc la diferențieri lexicale: *maică – maicii* (călugăriță) totdeauna pentru *mamei* (numai cu determinant).

Pentru „mamei” G-D: este *maicăi/maichii; piele – pielii* (pielea omului); *pieii* (pielea animalelor); *soră – surorii* (pentru rudă); *sorei* (pentru infirmieră, cadru sanitar).

Greșeli specifice pentru formele articulate de G-D sunt:

1. Formele articulate în *-ei* în loc de *-ii* la substantivele a căror formă nearticulată de G-D singular (și de pl.) se termină în *-i* – *emi-siunei, florei, grijei, liniștei, ordinei, scânteii, statuei*.

2. Alături de formele recomandate pot fi tolerate variantele populare *copertei – copertii; îmbrăcămintei – îmbrăcăminții*.

3. Înlocuirea form. de G-D singular articulate enclitic cu ajutorul articolului proclitic *lui* + *forma articulată de N-A singular* la substantivele comune: *lui bunica, lui mama, lui nașa.*

1.3. Categoria numărului. Substantive defective de număr

Substantive defective de număr: *singularia tantum, pluralia tantum.* Cele două numere pot sau nu pot fi diferențiate formal

Substantivele invariabile după număr, cu aceeași formă nearticulată la singular și plural, există la ambele genuri:

Masculin: *arici, puști, tei, colibri, micado, piccolo, zebu, paria, culi;*

Feminin: *educatoare, nume, căsoaie, joi, vineri, canoe.*

La feminin principala concurență are loc între desinențele *-e* și *-i.*

Au pluralul corect în *-e:* *cireașă, cârjă, credință, remarcă, uzină, vișină.*

Au pluralul corect în *-i:* *caracteristică, coală, piersică, vină, regulă.*

Deosebiriile dintre cele două forme de plural sporesc atunci când intervin și alternanțe fonetice: *plajă – plaje; coadă – cozi; plasă – plase; salată – salate.*

Au câte două forme de plural admise în normă: *poiană – poiene/poieni; râpă – râpe/râpi; țărancă – țărance/țărănci; căpșună – căpșune/căpșuni*

În unele situații existența a două forme de plural permite marcarea unor diferențe lexicale, desinențele repartizându-se pe sensuri: *dată – dăți, date; vară – veri, vere; mâncare – mâncări, mâncăruri; dulceață – dulceți, dulcețuri.*

La substantivele neutre, principala concurență este între desinențele *-e* și *-uri*, pentru care nu există o regulă de repartiție general valabilă, ci doar unele reguli parțiale.

„Concurența pluralelor neutre în *-uri* și în *-e* a fost luată în discuție de Grigore Brâncuș. Pe baza Dicționarului explicativ al limbii române (DEX), ediția 1975, lingvistul face o statistică din

care reiese că, din 4586 de substantive neutre neologice, 3061 au pluralul în *-e*, 1307 au pluralul în *-uri*, 57 prezintă forme duble de plural (în *-e* și în *-uri*) și 161 (cele în *-iu*) au pluralul în *-i*. Materialul analizat l-au condus pe cercetător la concluzia că *-uri* este selectat în general (sunt și excepții), de neutrele neologice cu radical monosilabic (*blanc, burg, caz, corp, curs* etc.; excepții: *act, grad, test* etc., care au pluralul în *-e*) sau terminat în vocală (*antreu, decolteu, eseu* etc.), precum și de neologismele insuficient adaptate (*corpus, epos, geep, minus* etc.), în timp ce *-e* apare la neutrele polisilabice, îndeosebi la cele derivate cu sufixe (*abonament, capsator, documentar, inspectorat, organism* etc.). Autorul semnalează că desinența *-uri* se extinde, întrucât are avantajul de a nu antrena alternanțe fonetice în radical, spre deosebire de *-e* (de comparat perechile: *microfon – microfoane, catalog (katalog) – cataloage* cu *semiton – semitonuri, atac – atacuri, aisberg – aisberguri*). Tendința aceasta este confirmată și de statistica realizată de Gabriela Pană Dindelegan (2002) pe baza *Dicționarului de cuvinte recente* (DCR), ediția 1997, unde substantivele neutre recente (împrumutate sau formate în română) cunosc 92 de atestări în *-uri* și 52 – în *-e*. Această statistică semnalează, prin urmare, extinderea desinenței *-uri* în defavoarea lui *-e*.

În afara situațiilor clare, în care se folosește pluralul neutru numai cu desinența *-uri* sau numai cu *-e*, există multe neutre care cunosc atât variante în *-uri*, cât și variante în *-e* la plural: *aragaze – aragazuri, aziluri – azile, chibrituri – chibrite, compromisuri – compromi-se, niveluri – nivele, pardesiuri – pardesie, morminte – mormânturi, tuneluri – tunele* etc. În cazul acestora, norma stabilește care este forma literară sau dacă ambele variante sunt acceptate în DOOM 2, prima variantă, plasată înaintea barei oblice, fiind cea preferată. Astfel DOOM 2 recomandă formele: *aragaze, aziluri, chibrituri, compromisuri, morminte, pardesie, niveluri/nivele, tuneluri/tunele*.”

Au câte două forme de plural admise în normă: *chipiu – chipie/chipiuri; tunel – tunele/tuneluri; vis – vise/visuri*.

1.4. Unele modificări în DOOM 2

Norma actuală admite forme noi de singular pe care unele substantive feminine cu rădăcina terminată în *-l* și pluralul în *-e* și le-au creat după modelul *sofa – sofale, cafea – cafele*: *brete* pentru sensurile „bentiță de susținere la îmbrăcăminte; ramificație rutieră”, *sanda* (nu *bretelă, sandală*).

Unele substantive feminine terminate în *-a* sau *-ia* în limba de origine și-au creat (și) o nouă formă nearticulată: *cariocă, leva/levă, nutrie*.

La unele nume proprii, normele actuale admit variante de flexiune: *Ilenei/Ileanei*.

Pot fi ezitări în ce privește forma de plural (în cadrul aceluiași gen) la unele substantive feminine cu pluralul (și genitiv-dativul singular nearticulat) în *-e* sau *-i* și neutre cu pluralul în *-uri* sau *-e*; la aceste substantive, opțiunea normei actuale este una din următoarele:

- ambele forme sunt admise ca variante literare libere, cu preferință pentru una dintre ele (indicată prima în *Dicționar*): *căpșuni/căpșune, cicatrice/cicatrici, cireșe/cireși, coarde/corzi, coperte/coperți, găluște/găluști* (ca și *râpe/râpi*), respectiv *niveluri/nivele* „înălțime, stadiu, treaptă” (ca și *chipie/chipiuri, tuneluri/tunele*);

- se admite o singură formă la unele substantive feminine (*monede*, dar *gagici, poieni, remarci, țărănci, țigănci*) și neutre precum *seminare* (*seminarii* nemaiaivând sprijin într-un singular în *-iu*).

La împrumuturile recente, în curs de adaptare, norma actuală a adoptat soluții diferite, și anume:

- folosirea unor substantive cu aceeași formă la singular și la plural: *dandy, gay, hippy, peso, playboy*;

- încadrarea în modelul substantivelor românești prin formarea pluralului:

- la cele masculine – cu desinența *-i*, cu alternanțele fonetice corespunzătoare: *adidași, bodygarzi/bodigarzi, brokeri, dealeri, racketi* (ca în DOOM¹ *boși*);

- la cele neutre, în general cu desinența *-uri*, legată direct (fără cratimă) la cuvintele – chiar neadaptate sub alte aspecte – care se

termină în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *gadgeturi* [gheḡeturi], *itemuri* [itemuri], *trenduri* [trenduri], *weekenduri* [uikenduri]);

- cu cratimă la cuvintele a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare (*bleu-uri* [blöuri], *show-uri* [şouri]) sau care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: *party-uri*, *story-uri*.

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.
3. CONDREA, I. *Cultivarea limbii* (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical). În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.
4. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014. 152 p.
5. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
6. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.
7. DOOM 2 *Dicționarul ortoepic, ortografic și morfologic al limbii române*. București: Univers enciclopedic, 2005. Online: <https://diacritica.files.wordpress.com/2010/04/doom2.pdf>
8. *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*; Vol.II. *Enunțul*. GUȚU ROMALO, Valeria (coord.). București: Editura Academiei Române, 2005.
9. NEDELCU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
10. VINTILĂ RĂDULESCU, I. *Ce e nou în DOOM 2*. Online <https://www.qdidactic.com/dezvoltare/diverse/ce-e-nou-in-doom539.php> accesat: 15. 11.20.

Seminarul nr.1
PROBLEME ALE UTILIZĂRII CORECTE A
SUBSTANTIVULUI

Autoevaluare:

1. Definiți substantivul și indicați categoriile gramaticale ale lui.
2. Delimitați câteva reguli particulare ale declinării substantivelor feminine.
3. Indicați unele greșeli specifice în declinarea substantivelor.
4. Stabiliți, prin exemple, categoriile substantivelor defective de singular.
5. Dezvăluți categoriile substantivelor defective de numărul plural.
6. Relevați specificul substantivelor neutre.
7. Precizați modificările produse în cadrul substantivului conform DOOM 2.

Aplicații:

1. *Formați pluralul următoarelor substantive:* albină, fursec, amendă, decalaj, amurg, eseu, analog, ananas, concept, crucifix, debara, decanat, ficat, flaut, hematom, impact, index, avertisment, burghiu, refren, alineat, broker, compromis, azil, tunel, geep, par-desiu, monument, nivel, abonament, epos, ghișeu, copertă, trend, show, dealer, bodyguard.

2. *Rectificați formele greșite ale substantivelor în enunțurile propuse:* 1) Nepoatei lui – Ionica, fiica sorei sale Limpiada, i s-a întâmplat o nenorocire. 2) Echipa germană a făcut aceste geste după ce a văzut că noi suntem indiferenți. 3) Butonuri de alarmă pentru reacționarea operativă a grupei de poliție. 4) Elevii au pregătit câte două ese. 5) A scos din buzunar un pumn de monezi. 6) Mi-am cumpărat două almanahe. 7) Plăcuți de frână pentru toate automobilele. 8) Nu e bine să intri în gura lumii. 9) Tantei Elena îi plăceau mult dulciurile. 10) Clasa politică ne distrează cu showuri ieftine. 11) Au beneficiat de ajutoruri financiare. 12) Am fost în ex-

cursie două week-end-uri la rând. 13) La finalul emisiunii tânăra și-a etalat talentul de cântăreață. 14) În zare se vedeau mai mulți aisbergi. 15) Ai scăpat o ghilimele în citat. 16) Mi s-a rupt o sandală. 17) Vorbim de impactul mass-media asupra receptorilor. 18) Hippy-ul avea o privire impertinentă

3. *Plasați în contexte potrivite următoarele substantive:*

a) corn – coarne – corni – cornuri; b) arc – arce – arcuri; c) nivel – nivele – niveluri; d) element – elemente – elemente; e) plan – plane – planuri; j) raport – rapoarte – raporturi.

4. *Relevați specificul următoarelor substantive, delimitându-le după categorii de număr:* aplauze, demnitate, icre, orez, ochelari, Chișinău, filologie, zori, Elena, bunătate, aur, pantaloni, vileag, înțelepciune, anale, medicină, Carpați, aramă, fotbal, Brașov, tăiței, Gemeni, Marcel, habar.

5. *Formați genitiv-dativul următoarelor substantive:* comandă, intenție, piață, lume, limbă, impresie, amică, mătușică, idee, piscă, româncă, magnolie, căpșună, piersică, frumusețe, coală, profesoară, fiică, cană, curte, barcă, orhidee, căprioară, trestie, soră, maică, lălea, fugă, sarma.

Unitatea de învățare 2

ASPECTE ALE UTILIZĂRII CORECTE A ARTICOLULUI

- 2.1. *Obiectivele unității de învățare*
- 2.2. *Utilizarea corectă a articolului substantival și demonstrativ*
- 2.3. *Articulat – nearticulat: probleme și soluții*
- 2.4. *Acordul articolului posesiv*
- 2.5. *Omiterea și utilizarea superfluă a articolului posesiv*
- 2.6. *Unele modificări în DOOM 2*

2.1. Obiectivele unității de învățare:

- să cunoască regulile de utilizare corectă a articolului substantival și demonstrativ;
- să dezvăluie regulile acordului articolului posesiv;
- să releve subtilitățile de întrebuițare și de declinare a articolului;
- să delimiteze formele articolului posesiv;
- să stabilească condițiile apariției articolului posesiv;
- să aplice regulile de acord al articolului posesiv;
- să identifice cele două greșeli opuse între ele: utilizarea superfluă și omiterea articolului posesiv;
- să recunoască greșelile privind articolul în texte;
- să aplice noile reguli de utilizare a articolului din DOOM 2;
- să redacteze texte ce conțin diverse tipuri de articole.

2.2. Articolul substantival

Articolul este partea de vorbire flexibilă cu rol de cuvânt auxiliar, care însoțește un substantiv, indicând, de obicei, măsura în care obiectul denumit este cunoscut vorbitorilor sau, altfel spus, gradul de individualizare a obiectului denumit. Pe lângă acest rol principal, articolul mai poate fi marcă a cazului, element de legătură

între un substantiv (sau substituit al lui) și un determinant, marcă a substantivizării altor părți de vorbire, respectiv a distincției dintre valoarea pronominală și cea adjectivală sau dintre adverb și prepoziție, și chiar element conjunctiv constant al unor cuvinte.

Există mai multe situații în care articolul este utilizat eronat: fie este acordat greșit, fie este omis, fie este declinat greșit, fie este întrebuințat superfluu. Acestea pot fi atestate atât în exprimarea orală, cât și în cea scrisă standard.

În vorbirea curentă neîngrijită unele forme ale articolului enclitic nu se mai pronunță sau nu se mai pronunță suficient de distinct, în special într-un tempo rapid: în această situație se află, pe de o parte, forma de N-A, m. – n. sg. *-l* și, pe de altă parte, forma de N-A n. pl. și de G-D sg. m. și f. *-i*. Funcția lui *-l* este preluată de vocala precedentă *-u*, care reprezintă fosta desinență a cuvintelor nearticulate: *omul* se poate pronunța *omu'*, fără a pune în pericol opoziția de articulare, la fel *leul* se poate pronunța *leu'*, cu *u* vocalic (în două silabe), față de semivocala de la forma nearticulată (monosilabică); singurele cuvinte la care neglijarea lui *-l* în pronunțare anulează distincția articulat – nearticulat sunt cele terminate la forma nearticulată în vocalele *u* – *beneficiu*, *exemplu*, *lucru*.

La un alt nivel se produc ezitări la substantivele terminate în *u* vocalic, folosite în construcții prepoziționale neconcludente pentru opoziția de articulare: *cu titlul* sau *titlu de curiozitate*, *beneficiu* sau *beneficiul de inventar*: recomandabile aici sunt formele nearticulate: *cu titlu de curiozitate*; *beneficiu de inventar*.

Pe lângă problemele puse de natura substantivelor la care apare (restricții de gen și subclase lexico-gramaticale), articolul proclitic *lui* necesită unele precizări în legătură cu folosirea la coordonarea a două genitive sau dative. **Articolul proclitic *lui* trebuie repetat înaintea fiecărui termen al coordonării:** *Am promis cartea lui Marcel și lui Vasile nu lui Marcel și Vasile*; cu excepția situațiilor în care termenii coordonați formează o unitate și deci este suficient articolul proclitic la primul termen; prin prezența sau absența articolului proclitic la termenii următori se poate face distincție între un singur obiect determinat și mai multe obiecte: a se compara: *opera lui X și a lui Y* (două obiecte) *cu opera lui X și Y* (un singur obiect).

Articolul demonstrativ (adjectival)

Folosirea corectă a articolului demonstrativ pune mai multe probleme. În strânsă legătură cu formele trebuie reținută necesitatea acordului în gen, număr și caz cu substantivul determinat sau înlocuit. Abateri de la această regulă se produc la acordul în caz cu substantivul determinat, în speță la G-D sg. și pl.: împotriva tendinței de părăsire a acestui acord (și de folosire, la G-D, a formelor de N-A), e bine de știut că, în conformitate cu normele, se spune corect *copilului celui cuminte* (nu *cel cuminte*); *fetei celei frumoase* (nu *cea frumoasă*); *copiilor celor cumiți* (nu *cei cumiți*), *fetelor celor frumoase* (nu *cele frumoase*) și că **numai în nume proprii** ca *Alexandru cel Bun*, *Mircea cel Bătrân*, *Ecaterina cea Mare* este corectă folosirea articolului și a adjectivului: la G-D în forma de N-A (*al*) *lui Alexandru cel Bun*, (*al*) *lui Mircea cel Bătrân*, (*al*) *Ecaterinei cea Mare*.

Omiterea nejustificată a articolului demonstrativ se produce în construcția *toți + cei + numeral cardinal propriu-zis echivalentă cu numeralul colectiv*: corect se spune *toți cei 10 participanți*, *toate cele 25 de colete* (nu *toți 10 participanți*, sau *toate 25 de colete*).

Când se coordonează mai multe atribute referitoare la același substantiv, articolul demonstrativ se pune o singură dată la primul termen: *omul cel frumos și bun*: la fel stau lucrurile, de obicei, la coordonarea a două sau mai multe superlative relative: *cel mai receptiv și mai responsabil colaborator*. Prin aceasta se face deosebire între un substantiv cu atribut multiplu (= un singur obiect) și un substantiv cu atribut legat de **cel** + alt substantiv reprezentat de **cel** ca mijloc de substantivizare (= două obiecte), de aceea în *copilul cel (mai) responsabil și cel (mai) leneș*, omiterea lui **cel** ar constitui o greșeală.

Articolul demonstrativ este folosit uneori în mod superfluu înaintea articolului posesiv (mai ales când acesta are valoare apropiată de pronume); este suficient – și preferabil – să se spună: *Cerința ei a fost respectată*, *nu însă și a lui* (nu și: *cea a lui*).

2.3. Articulat – nearticulat: probleme și soluții

În ultima vreme se manifestă tendința de extindere a folosirii substantivului nearticulat în locul formei cu articol hotărât în mai multe situații:

1. La numele de titluri și de funcții antepuse numelor proprii de persoană: inginer XY (corect: inginerul...); *Profesor XY* (corect: *profesorul*) și în îmbinarea *hotel* + numele propriu respectiv *Hotel Paradis* (corect: *Hotelul Paradis*);

2. La toponimele masculine și neutre folosite în propoziții:

Chișinău devine din ce în ce mai frumos – în loc de *Chișinăul devine din ce în ce mai frumos*. *De mult voia să viziteze Strasbourg* – în loc de *Strasbourgul*.

3. La substantivele comune care denumesc obiecte individualizate (prin sens sau determinante): de reținut că se spune corect: *Păstrați liniștea* sau *curățenia* (nu *liniște* sau *curățenie*), dar *Faceți liniște*, respectiv, *curățenie*; *Staționarea interzisă* (nu *staționare*), *lupta pentru pacea mondială* (nu *pentru pace*).

În unele îmbinări mai mult sau mai puțin stabile (locuțiuni sau nu) substantivul de bază apare fie nearticulat, fie articulat cu articol hotărât. Se disting aici mai multe situații:

a) ambele variante sunt corecte, fără deosebire de construcție sau de înțeles și fără deosebire sensibilă din punctul de vedere al gradului de individualizare (*sub pretext că* / *sub pretextul că*; *a ține seamă de* / *a ține seama* etc.);

b) ambele variante sunt corecte, dar condiționate de determinări: din punct de vedere + substantiv în adjectiv (*din punct de vedere legal*), dar din punctul de vedere + genitiv (*din punctul de vedere al legii*). De evitat deci formele ca: *din punctul de vedere legal* sau *din punct de vedere al legii*;

c) Există două formații paralele, ambele corecte, dar în sensuri diferite: „*a lăsa vorbă*” (a anunța) și „*a lăsa vorba*” (a tăcea); „*a lua parte*” (a participa) și „*a lua partea*” (a fi de partea cuiva, a sprijini);

d) Numai una dintre variante este corectă (în limba literară actuală): *din moment ce* nu *din momentul ce*.

2.4. Articolul posesiv: acordul

Articolul posesiv (genitiv) însoțește un substantiv sau un pronume în cazul genitiv (*al copilului*), dar poate intra și în construcția pronomelor posesive (*al lor*) și a numeralelor ordinale (*al doilea*) și are formele *al, ai, a, ale*. În general, precede un substantiv sau un pronume cu funcția sintactică de atribut ce indică posesorul unui obiect (de aici și denumirea de posesiv).

Folosirea corectă a articolului posesiv impune, în primul rând, respectarea acordului în gen și număr cu substantivul determinat.

În această privință e necesar să se țină seama de faptul că:

◇ Articolul posesiv nu trebuie acordat cu substantivul (sau pronumele) în genitiv pe care îl însoțește, ci cu substantivul determinat de acesta (*contul de facebook al ei, al lui, al lor; conceptul este al domnului director, iar realizarea – a echipei*).

◇ Substantivul determinat nu este întotdeauna cel mai apropiat. Complicațiile ce țin de acord apar atunci când genitivul însoțit de articolul posesiv apare în construcție cu un substantiv urmat de un atribut substantival cu prepoziție, prin urmare, când avem a face cu următorul grup nominal: substantiv + substantiv cu prepoziție + substantiv (sau pronume) în genitiv cu articolul posesiv.

Această construcție poate reda două situații, în funcție de care diferă și regula acordului articolului posesiv:

a) dacă atât substantivul cu prepoziție, cât și substantivul sau pronumele în genitiv sunt atributele primului substantiv, articolul posesiv trebuie să se acorde în gen și număr cu primul substantiv (*procesul de rezonanță al ministrului corupt*);

b) dacă substantivul sau pronumele în genitiv este atributul celui de-al doilea substantiv (care este atributul prepozițional al primului substantiv), articolul posesiv trebuie să se acorde în gen și număr cu al doilea substantiv (tip: *centrul de difuzare a presei*).

Majoritatea construcțiilor sunt clare, ca în exemplele date. Verificarea în caz de dubiu se face prin alăturarea nemijlocită a

substantivului din discuție: e vorba de procesul ministrului (nu *de rezonanța ministrului*); de difuzarea presei (nu *de centrul presei*).

O altă problemă ține de acordul încrucișat al acestuia în îmbinare cu pronumele relativ *care*. Astfel, atunci când pronumele relativ „care”, însoțit de articol genitival, este precedat și urmat de substantiv, acordul în gen și număr se face în felul următor: **pronumele relativ se acordă cu substantivul antepus (pus în fața structurii, pe care îl înlocuiește), iar articolul genitival – cu cel postpus întregii structuri**: *studenta ale cărei rezultate* (substantivul antepus este *studenta* și se acordă cu pronumele relativ, iar substantivul *rezultate* este postpus și se acordă cu articolul posesiv „ale”); *studenta a cărei lucrare*; *studentele al căror proiect*; *studentul al cărui discurs*; *studentul a cărui participare*; *studentii ale căror rezultate* sau *studentii a căror participare*.

2.5. Omiterea și utilizarea superfluă a articolului posesiv

Pe lângă forme și acord, articolul posesiv pune și alte probleme de cultivare a limbii, legate de contextele în care prezența lui este justificată sau nu.

Pentru a evita două categorii de greșeli opuse între ele: **folosirea suprefluă și omiterea articolului posesiv**, trebuie reținute câteva condiții de bază ale apariției articolului posesiv ca însoțitor al unui genitiv sau al unui adjectiv posesiv.

Cuvântul determinat poate fi fără restricții un substantiv nearticulat sau articulat cu articolul nehotărât, precum și un adjectiv. El poate fi și un substantiv articulat enclitic, dar numai dacă între acesta și articolul posesiv se intercalează alte cuvinte (*rolul de organizator al lui*).

1. Prezența articolului este eronată după un substantiv determinat articulat enclitic în construcții ca *mesajele ale colegilor* (corect: ***mesajele colegilor***); de asemenea, este nejustificată și omiterea lui în situația în care între substantivul articulat enclitic și atributul lui în genitiv sau adjectiv posesiv se intercalează un text pus între paranteze, între linii de pauză sau între virgule: *cu supor-*

tul, foarte oportun, oamenilor buni (în loc de **al** *oamenilor buni*) sau *interesul – justificat în aceste condiții – mass-mediei* (corect: **al** *mass-mediei*).

2. Când se coordonează mai multe genitive, articolul posesiv trebuie pus înaintea fiecărui termen, începând cu al doilea: *acordul echipei și al conducerii; în favoarea copiilor și a părinților*; fac excepție, în sensul că articolul posesiv nu e necesar, în situațiile în care genitivele formează o unitate, substantivele respective exprimând noțiuni identice sau strâns legate: *Ministerul Educației și Învățământului; predarea limbii și literaturii române; proprietățile sodiului și natriului* etc.

3. Genitivul cu funcție de apozitie (acordată) pe lângă alt genitiv trebuie să fie însoțit de articolul posesiv: *relevanța unui aspect, al categoriei gramaticale*.

Prin reacție față de situațiile de omitere greșită a articolului posesiv se produce apariția incorectă a acestuia în construcții cu două dativ coordonate, dependente de prepozițiile **datorită, grație, mulțumită**, de verbe ca **a mulțumi** sau **a aparține** și de adverbe de tipul **conform**; de reținut că se spune corect: *grație susținerii și perseverenței* (nu și **a perseverenței**).

Faptul că unele cuvinte – în special numerale și adjective cu sens cantitativ – dispun, pe lângă genitiv, de posibilitatea folosirii unei construcții echivalente, realizate cu prepoziția **a**, are adesea ca rezultat contaminarea celor două formule în construcții cu articolul posesiv superfluu între un substantiv articulat enclitic sau o prepoziție cu formă articulată și genitivul următor. În asemenea construcții articolul apare în forma **a** omonimă cu prepoziția: *avizul a multor instituții* (corect: **avizul multor...** sau **a multe**); *de-a lungul a câtorva decenii* (corect: **de-a lungul câtorva ...** sau **a câteva**); *celebrarea a celor 500 de ani* (corect: **celebrarea celor 500...** sau **a 500**).

2.6. Unele modificări în DOOM 2

1. Articolul hotărât enclitic (singular și plural) se leagă cu crati-mă numai în împrumuturile neadaptate:

- a căror finală prezintă deosebiri între scriere și pronunțare: *bleu-ul* [blöul];
- care au finale grafice neobișnuite la cuvintele vechi din limba română: *dandy-ul* (nu *dandiul*), *dandy-i*; *gay-ul*, *gay-i*; *hippy-ul*, *hippy-i*; *party-ul*; *playboy-ul*, *playboy-i*; *story-ul*, *story-uri*.

Se recomandă atașarea fără cratimă a articolului la împrumuturile – chiar neadaptate sub alte aspecte – care se termină în litere din alfabetul limbii române pronunțate ca în limba română: *gadgetul* [ghegetul], *itemul* [itemul], *weekendul* [uikendul], inclusiv în cazul unor anglicisme ceva mai vechi, scrise și conform DOOM¹ fără cratimă: *westernuri* ș.a.

2. La unele substantive provenite din abrevieri există în prezent tendința de a le folosi nearticulat: *O.N.U./ONU a decis ...* (nu: *O.N.U.-ul ...*).

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.
3. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014.
4. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
5. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.
6. DOOM 2 *Dicționarul ortoepic, ortografic și morfologic al limbii române*. București: Univers enciclopedic, 2005. Online: <https://diacritica.files.wordpress.com/2010/04/doom2.pdf>
7. *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*; Vol.II. *Enunțul*. GUȚU ROMALO, Valeria (coord.), București: Editura Academiei Române, 2005.

8. NEDELCU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
9. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.
10. VINTILĂ RĂDULESCU, I. *Ce e nou în DOOM 2*. Online <https://www.qdidactic.com/dezvoltare/diverse/ce-e-nou-in-doom539.php> accesat: 15. 11.20.

Seminarul nr. 2
ASPECTE ALE UTILIZĂRII ARTICOLULUI:
TIPURI DE GREȘELI

Autoevaluare:

1. Definiți articolul și numiți tipurile de articole.
2. Identificați tipurile de erori la utilizarea articolului substantival hotărât.
3. Relevați unele probleme de corectitudine a articolului demonstrativ.
4. Stabiliți, prin exemple, unele tendințe de utilizare a substantivelor nearticulate în locul celor articulate.
5. Ce tipuri de greșeli în utilizarea articolului sunt întâlnite cel mai des în exprimare.
6. Dezvăluți unele modificări ce țin de articolul substantival relevate de DOOM 2.

Aplicații:

1. Stabiliți tipul de greșală din enunțurile date: 1) De exemplu, pentru anii 2009-2011 intenționăm să investim în reparația drumurilor peste 40 mln. lei. 2) El este urmat de locotenent-colonel A. Ciobanu și maior M. Covasniuc pe poziția terță. 3) I-am povestit totul lui mama. 4) Iași este un oraș al studenților. 5) Copacului acesta i s-au uscat frunzele. 6) I-a reușit partyul organizat în weekend. 7) Toți cinci participanți au avut aceeași părere. 8) Șeful statului a avut deja o întrevedere cu procuror-șef al Parchetului European, Laura Codruța Covesi.

2. *Adăugați articolul substantival hotărât la următoarele substantive neologice:* weekend, party, story, item, bleu, cowboy, flipper, dressing, discount, deux-pieces, curry, crenvrust, deja-vu, delaeer, dandy.

3. *Corectăți greșelile comise în îmbinările cu substantive articulate/nearticulate:* 1) Din punct de vedere al legii, totul a decurs perfect. 2) În discuțiile care au urmat, puncte pe i au pus cei mai experimentați. 3) Au avut toată dechiderea directorului din momentul ce au decis să participe la proiect. 4) Au încercat să ia totul ce găsiseră acolo. 5) Multe procese s-au produs din punctul de vedere politic, iar societatea s-a schimbat mult. 6) Dădură cu ochii de un panou mare, pe care scria cu litere de-o șchioapă: „Staționare interzisă”.

4. *Rectificați enunțurile, indicând și argumentând tipul de greșală:* a) Bălți este considerat capitala nordului. b) Am promis lui Andrei și David că vom rezolva problema curând. c) Textul este corect din punctul de vedere gramatical. d) Arunca totul ce nu-i era pe plac. e) Cezar era considerat cel mai inteligent și cel mai agreabil copil. g) Noi, de exemplul, nu vom accepta compromise. f) Tânărului îi plăceau mai mult western-urile.

Seminarul nr. 3

ARTICOLUL POSESIV. ACORDUL ARTICOLULUI POSESIV

Autoevaluare:

1. Indicați formele articolului posesiv și situațiile în care apare.
2. Relevați condițiile de utilizare superfluă a articolului posesiv. Exemplificați.
3. Semnalați aspectele ce țin de omiterea articolului posesiv. Exemplificați.
4. Stabiliți, cu ajutorul exemplelor, regulile de acord al articolului posesiv.
5. Identificați situațiile mai dificile de acord al articolului posesiv.

Aplicații:

1. *Rectificați enunțurile și argumentați greșelile atestate:* 1) Sunt acțiuni concrete a celor implicați în conflict. 2) Guvernul anunță creșterea TVA și noi reduceri a cheltuielilor publice. 3) S-a redeschis Muzeul de Istorie al Bucovinei. 4) Absolvenții UCCM dispun și de o pregătire specială în domeniul managementului și activității sistemului cooperatist național și internațional. 5) Copia buletinului de identitate a abiturientului și a părinților. 6) Voturile ale două mii de alegători au fost considerate nevalabile. 7) Reprezentanții ai 20 de state au fost prezenți la ceremonie. 8) A insistat să fie filmate palatele ale celor aleși. 9) Problemele noastre, a voastre și tuturor oamenilor vor fi soluționate. 10) Am salutat atitudinea tolerantă (în mare parte) unor profesori față de modificările propuse.

2. *Completați spațiile libere cu formele necesare ale articolului posesiv și ale pronumelui relativ:* Studenți ... rezultate sunt îmbucurătoare; profesorul ... lecții au motivat pe mulți; case ... proprietari au plecat peste hotare; coleg ... succes i-a impresionat pe toți; modă ... tendințe sunt revoluționare; tineri ... perspective au fost spulberate de pandemie; e-mail ... adresă a fost schimbată; prietene ... copii au obținut succese mari.

3. *Alegeți forma corectă a articolului posesiv în contextele propuse, argumentând:* Mesajele de susținere a sau ale președintelui; idealul de viață al sau a tinerilor; perspectiva de alegeri ale sau a unui parlament curat; proces de implementare a sau al reformelor; perspective de angajare a sau ale studenților; interes de cunoaștere al sau a cercetătorilor; buletin de identitate a sau al tânărului; încercări de stabilizare ale sau a situației; omul de încredere al sau a directorului.

4. *Stabiliți tipul de greșeală la utilizarea articolului posesiv în exemplele date:* a) Moldova are sprijinul Americii și ale altor popoare; b) Desigur că obligațiile ale acestei organizații depind de mulți factori; c) Am întâlnit mulți oameni a căror opinii veneau în contradicție cu logica. d) Mai persistă mentalitatea că femeia trebuie să aibă doar grija soțului și copiilor. e) Am vizitat o prietenă a cărui părinți sunt plecați în America. f) La eveniment au participat reprezentanți ai multor partide politice. g) În cadrul lansării de carte a luat cuvântul și un cunoscut scriitor, autor al zeci de cărți de valoare.

Unitatea de învățare 3

ADJECTIVUL ȘI NUMERALUL. PROBLEME DE CORECTITUDINE

- 1.1. *Obiectivele unității de învățare*
- 1.2. *Adjective variabile și invariabile*
- 1.3. *Alternanțe fonetice la adjectivele neologice*
- 1.4. *Unele probleme de utilizare a numeralului*
- 1.5. *Acordul numeralului. Forme cazuale*

3.1. Obiectivele unității de învățare:

- să cunoască particularitățile gramaticale ale adjectivelor;
- să delimiteze tipurile de adjective și regulile de utilizare a acestora;
- să definească și să delimiteze tipurile de numere;
- să cunoască regulile particulare de utilizare a numeralului;
- să distingă adjectivele invariabile de cele variabile;
- să recunoască și să analizeze particularitățile uzului în raport cu norma;
- să identifice greșelile produse la utilizarea adjectivului și a numeralului;
- să rectifice erorile în conformitate cu normele în vigoare.
- să poată acorda corect numeralele care au formă de gen;
- să observe erorile la utilizarea adjectivului și a numeralului în texte din diferite stiluri;
- să rectifice greșelile atestate în conformitate cu normele limbii literare.

3.2. Adjective variabile și invariabile. Gradele de comparație ale adjectivelor

Adjectivul este o parte de vorbire flexibilă care arată însușirea unui obiect, însoțește și determină un substantiv. Adjectivul se acordă în gen, număr și caz cu substantivul determinat (*om frumos, oameni frumoși; mașină performantă, mașini performante*). În ge-

neral, locul adjectivului este după substantivul pe care îl însoțește (*carte interesantă*), dar poate sta și înaintea acestuia (*interesanta carte*). Poziționarea adjectivului înaintea substantivului determinat este frecvent întâlnită în operele literare, atunci când este urmărită accentuarea însușirilor unui anumit obiect (*mândrul soare, dulce grai*). În același timp, în limba standard, sunt atestate greșeli ortografice de tipul: *marele opere; dragele surori; ultimile noutăți*; corect: *marile opere; dragile surori; ultimele noutăți*.

După cum își schimbă sau nu forma pentru a indica genul, numărul și cazul, adjectivele sunt de două tipuri:

- a) variabile (marea majoritate);
- b) invariabile.

Adjectivele variabile sunt de mai multe tipuri, având una sau două forme la N-A sg. nearticulat și între două și cinci forme nearticulate în total (*verde, cuminte, roșu, lung, bun, înțelept* etc.).

Adjectivele invariabile sunt mult mai puține decât cele variabile, numărul lor, neînsemnat în fondul vechi și popular (ex.: *aievea, asemenea, cogeamite, cumsecade, doldora, ferice, gata, learcă, sadea* și altele), fiind în creștere în limba modernă prin neologisme de circulație mai largă sau mai restrânsă (ex.: *ad-hoc, antișoc, bej, bordo, eficace, forte, șic, uni, bantu, corai, franco; lila; pane; roco-co; shocking; turcoaz*).

Pe de altă parte, există un număr mare al adjectivelor care nu pot avea grade de comparație fie din cauza că exprimă însușiri ce nu pot fi comparate (ex.: *unic, întreg, uriaș, complet, colosal, principal, veșnic, perfect, egal, gigantic*), fie din cauza că în limba latină reprezentau deja forme ale unor grade de comparație (ex.: *superior, minor, maxim, minim, suprem, major, inferior* etc.).

3.3. Alternanțe fonetice la adjectivele neologice

Referitor la alternanțele fonetice putem menționa următoarele:

Unele alternanțe existente în flexiunea adjectivelor din fondul vechi și popular nu se mai aplică – sau nu se mai aplică în mod regulat – la adjectivele neologice.

1) Față de alternanța *e* → *ea* din *des – deasă, negru – neagră, sec – seacă*, adjectivele neologice îl mențin pe *e* neschimbat: *dens –*

densă, integru – integră, intrinsec – intinsecă; derivatele cu sufixul *-esc* acceptă alternanța (*românesc – românească*), pe când cele cu sufixul neologic omonim nu o aplică (*carnavalescă, dantescă, romanescă, excepție pitoresc – pitorească*); forme ca *grotească, livrească* (în loc de *grotescă, livrescă*) sunt nerecomandabile.

2) Tot astfel, față de alternanța *o* → *oa* din *serios – serioasă, frumos – frumoasă*, adjectivele neologice îl mențin de obicei pe *o*: *monoton – monotonă, baroc – barocă, ipohondru – ipohondră; major – majoră, patriot – patriotă* (nu *patrioată*); dar, *snob – snoabă*.

3) Alternanța *a* → *e* pune probleme la unele adjective, indiferent de vechimea lor: în special după *i* semivocalic sau vocalic apar variante incorecte cu menținerea lui *a* în flexiune, în locul transformării în *e*: măiastre, austriace, italiene (corect: *măiestre, austriece, italiene*).

4) Alternanța *z* → *j* este corectă la adjective vechi ca *brez, dârz, treaz, viteaz*, cu pl. m. *breji, dârji, treji, viteji*, dar nu și la cele neologice, ca *obez, confuz* sau la toate cele care indică apartenența etnică și locală (*englez – englezi, chinez – chinezi, japonez – japonezi* etc.) și nici la mai vechiul *ursuzi* (corect: *ursuzi*); la *moftuz* se admit două forme de m. pl.: *moftuji/moftuzi*.

5) Alternanța *l* → *i* semivocalic este aproape generală la adjectivele din fondul vechi și popular (*gol – goi, moale – moi*), la toate cele cu sufixul diminutival *-el*: *frumușel – frumușei*; dar cu unele excepții, ca *domol – domoli, fudul – fuduli*; atenție la *chel* și *sătul*, ale căror forme corecte de m. pl. sunt *chei, sătui* (nu cheli, sătuli). Alternanța nu intervine niciodată în flexiunea adjectivelor neologice în *-al, -bil, -ui* etc.: *fidel – fideli, adaptabil – adaptabili, astral – astrali*.

6) Alternanța *sc* → *șt* (model: *românesc – românești*) funcționează și la unele adjective neologice (aplicându-se și la f. pl. în *e*): *brusc* (m. n. sg.) – *bruscă* (f. N-A sg.), *bruști* (m. pl.), *bruște* (nu brusce) (f. și n. pl., f. G-D sg.), dar *basc – bască – basci – basce* (la fel, *etrusc, flasc*).

7) Consoana *s* alternează cu *ș* nu doar în poziție finală: *pas – pași*; atenție la grupul [*cs*] scris *x*: *fix – fișci*, precum și la grupul

consonantic [st]: *prost* – *proști*; [cst] (scris *xt*): *mixt* – *micști* și [str]: *albastru* – *albaștri*, *ilustru* – *iluștri*, nu însă și în grupul [spr], forma literară de m. pl. a lui *aspru* este *aspri* (nu *așpri*).

Modificări în DOOM 2

La unele adjective neologice, norma actuală, reflectând uzul persoanelor cultivate, admite la feminin forme cu și fără alternanța *o* (accentuat) → *oa*, în ordinea de preferință *analoagă/analogă*, *omoloagă/omologă* (în timp ce la altele nu admite forme cu *oa*: *barocă*, *echivocă*); adjectivul/substantivul *vagabond* are femininul *vagaboandă*, nu *vagabondă*.

3.4. Unele probleme de utilizare a numeralului

Numeralul este o parte de vorbire flexibilă care exprimă un număr (*unu*, *doi*, *trei*), numărul obiectelor (*trei copii*, *câte zece pagini*, *amândouă cărțile*), ordinea obiectelor (*al doilea*, *al treilea*). În cele mai multe cazuri, numeralul determină un substantiv și stă înaintea substantivului determinat.

De regulă, numeralul cu valoare substantivală se ortografiază fără articolul enclitic *l*, spre deosebire de pronumele nehotărât *unul*. Distincția nu este însă categorică. Tradiția menține, în mod excepțional, scrierea lui cu *l* în îmbinări ca *eu unul*, *tot unul și unul*, *de unul singur*, iar în construcția „până la unul”, „până la ultimul”, scrierea cu *l* permite distincția față de *până la unu* („până la ora unu(1)”).

Folosirea cu valoare adjectivală a formei de feminin *una* în loc de *o* (de exemplu, *una cutie*) este o caracteristică pedantă a limbajului comercial-administrativ. În numerele compuse cu *l* pe ultimul loc se utilizează exclusiv formele *unu*, *una douăzeci și unu* (*una*); *o sută unu* (*una*).

Numerele corespunzătoare lui 1-19 (și 101-119, 201-219..., 1001-1019 etc.) și numeralul 0 se leagă în mod direct de substantivul însoțit, care este nearticulat: un minut, două zile, zero lei etc.

De la 20 în sus (cu anumite excepții) numerele se leagă cu ajutorul prepoziției *de* de substantivul însoțit (nearticulat): do-

uăzeci de cărți, o sută de oameni, douăzeci și patru de ore. Construcțiile fără *de*: *douăzeci cărți, o sută oameni, douăzeci și patru ore* sunt și ele o caracteristică a limbajului comercial-administrativ. Acest fapt rezultă, pe de o parte, din influența scrierii cu cifre și pe coloane, iar pe de alta, din tendința spre scurtime a corespondenței. În corespundere cu normele limbii literare, prepoziția *de* este obligatorie atât în exprimarea orală, cât și în cea scrisă, inclusiv atunci când numeralul este notat prin cifre: *20 de pagini* (omiterea prepoziției este admisă numai când substantivul apare abreviat în scris: *20 p., 30 kg* etc.).

Numeralele cardinale propriu-zise se pot nota în scris cu litere sau cu cifre. Notația cu cifre, specifică limbajului tehnico-științific și celui comercial-administrativ, este admisă în alte stiluri ale limbii literare doar în anumite situații: este consacrată, de exemplu, la indicarea anilor (*1932*) și este tolerată la numere relativ mari (compuse). În același timp, se recomandă evitarea amestecului celor două tipuri de notații în același context: *zece, cincisprezece lei, sau 10-15 lei, nu zece-15 lei*).

3.5. Acordul numeralului. Forme cazuale

Numeralele care au forme de gen – unu, doi – se acordă cu substantivul însoțit atât atunci când sunt legate direct de acesta, cât și atunci când legătura se face prin prepoziția *de*: doi elevi, două eleve, douăzeci și doi de elevi, douăzeci și două de eleve. Atenție la acordul corect al numeralelor compuse cu *unu, una* ca ultim termen atunci când substantivul însoțit este de genul neutru: se spune corect: *douăzeci și unu de caiete, o mie unu motive* (nu *douăzeci și una și respectiv o mie și una*).

Determinativele numeralului pot genera probleme de acord în gen: articolul demonstrativ de plural *cei, cele* și diverse adjective, în special pronominale (demonstrativ, nehotărât), care pot însoți numeralele de la *doi* înainte. **Când numeralele sunt mai mici de două sute, acordul în gen se face exclusiv cu substantivul însoțit: cele (aceste, alte) douăsprezece zile; cei (acești, alți) 175 de copii.**

Același tip de acord este valabil și pentru numeralele mai mari, cu excepția numeralului care exprimă cifre rotunde, începând cu două sute: la acestea acordul se face fie cu substantivul, fie cu numeralul, în funcție de intenția vorbitorului. Astfel: numai *cei (acești, alți, ultimii) două sute șapte lei*, dar atât *cei (acești, alți, ultimii) trei sute (sau mii, milioane) de lei*, cât și *cele (aceste, alte, ultimele) trei sute (mii, milioane) de lei*.

În acest caz, este importantă respectarea consecvenței a acordului în restul enunțului: se spune corect fie *cei două sute de lei au fost cheltuiți*, fie *cele două sute de lei au fost cheltuite* (nu *cele două sute de lei au fost cheltuiți*).

Forme cazuale. Cele mai multe numerale cardinale nu au forme cazuale (excepții parțiale: *un/u, zece, sută, mie, milion, miliard, bilion* și celelalte compuse cu *-lion*) și nici nu pot însoți substantivul la genitiv-dativ; de aceea pentru aceste cazuri se folosesc construcțiile analitice realizate cu ajutorul unor prepoziții urmate de forme de acuzativ.

Pentru **genitiv** construcția echivalentă este cu prepoziția *a*, care nu trebuie confundată cu articolul posesiv *a*: se spune corect: *părinte a trei copii* (nu *al*); *reprezentanți a 25 de state* (nu *ai*) etc.

Pentru **dativ** construcția echivalentă este cu prepoziția *la*: *s-au dat premii la cinci copii*; în anumite contexte se admite, ca echivalentă cu dativul, construcția cu prepoziția *a*: *datorită a doi prieteni*.

Modificări în DOOM 2:

Normele actuale acceptă la femininul nearticulat al numeralului ordinal *întâi* postpus substantivului și forma *întâia*: *clasa întâi/întâia*.

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.

3. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014.
4. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
5. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.
6. DOOM 2 *Dicționarul ortoepic, ortografic și morfologic al limbii române*. București: Univers enciclopedic, 2005. Online: <https://diacritica.files.wordpress.com/2010/04/doom2.pdf>
7. *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*; Vol.II. *Enunțul*. GUȚU ROMALO, Valeria (coord.). București: Editura Academiei Române, 2005.
8. NEDELICU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
9. OPRESCU, M. Acordul gramatical în structura adjectivului posesiv. În: *LR*, XVIII, 1994, nr.3-4, pp. 105-107.
10. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.
11. VINTILĂ RĂDULESCU, I. *Ce e nou în DOOM 2*. Online <https://www.qdidactic.com/dezvoltare/diverse/ce-e-nou-in-doom539.php> accesat: 15.11.20.

Seminarul nr. 4

ADJECTIVUL. PROBLEME CE ȚIN DE UTILIZAREA ADJECTIVULUI

Autoevaluare:

1. Definiți adjectivul și stabiliți categoriile gramaticale ale acestuia.
2. Delimitați adjectivele variabile și invariabile. Exemplificați.
3. Comentați tendințele în utilizarea adjectivelor.
4. Relevați alternanțele fonetice la adjectivele neologice în comparație cu cele din fondul vechi și popular.

5. Dezvăluți problemele de corectitudine ce țin de categoria gradelor de comparație ale adjectivelor.
6. Semnalați unele modificări în DOOM 2 referitoare la adjectiv.

Aplicații:

1. Rectificați și argumentați greșelile atestate în enunțuri:

- 1) S-au ținut dârzi în fața dușmanului.
- 2) Visa să devină cercetătoare filoloagă.
- 3) În stradă se certau doi bărbați cheli.
- 4) Domnișoara purta o bluză roză.
- 5) Profesorul a adus câteva dovezi contradictoare.
- 6) Oricât s-a străduit, a alcătuit o propoziție echivoacă.
- 7) Mi-am cumpărat o rochie de culoare vernilă.
- 8) Menționez câteva calități intrinseci ale lucrării prezentate.
- 9) S-au văzut trezi în mijlocul nopții și abia atunci au înțeles cât de târziu era.
- 10) Este o adevărată patrioată a neamului.
- 11) La serată voi îmbrăca bluza cea movă;
- 12) Este o piesă grotescă și trebuie acceptată ca atare.
- 13) Și-a luxat piciorul după câteva mișcări brusce.
- 14) Am dat un exercițiu obligator pentru toți.
- 15) Oamenii obeji suportă mai greu bolile.

2. Identificați erorile ortografice și interveniți cu rectificări:

- 1) Dragele mele colege, vă felicit cu prilejul absolvirii facultății.
- 2) Acestea au fost ultimile zile ale anului 2020.
- 3) Am reușit să trecem peste toate problemele, scumpile noastre prietene.
- 4) Marele premii li se cuvin la douăzeci și unu de ascultători.
- 5) Bunile noastre mame au muncit fără a se menaja.

3. Formați grade de comparație (dacă e posibil) de la adjectivele propuse și creați contexte potrivite: select, dulce, important, elegant, unic, eficient, viu, copt, perfect, interesant, superb, cald, esențial, roșu, maxim, corect, cert, armonios, clar, înțelept, mândru, elocvent, fragil, harnic, matern.

Seminarul nr. 5

NUMERALUL. UNELE PROBLEME DE UTILIZARE A NUMERALULUI

Autoevaluare:

1. Definiți numeralul. Indicați categoriile numeralelor.
2. Delimitați unele reguli de utilizare a numeralului cardinal.
3. Dezvăluți câteva reguli de ortografiere a numeralelor de diverse categorii.
4. Stabiliți, prin exemple, regulile de acord al numeralelor cu formă de gen.
5. Relevați în ce mod se declină numeralele.
6. Semnalați dificultățile de declinare și acord al numeralelor.

Aplicații:

1. Rectificați și argumentați greșelile din enunțurile propuse:

- 1) Cele 210 lei au fost achitați.
- 2) Douăzeci și una mesaje am acumulat azi.
- 3) Ședința a fost programată pentru orele 10:00.
- 4) O sută patruzeci mii lei au fost cheltuite pentru necesități curente.
- 5) 50 membri au participat la consfătuire.
- 6) O cremă colorantă de înfrumusețare care acoperă firele albe în proporție de 100 la sută.
- 7) O sută optăsprezece de studenți erau într-o sală.
- 8) Ei așteptau la vreo 100 de m de noi.
- 9) La olimpiada din Portugalia sportivul V. Macarciuc a ajuns la finisaj al optălea.
- 10) Toți cinci infractori au fost reținuți și au fost supuși unei pedepse de patru ani.

2. Stabiliți regulile ce pot fi aplicate în următoarele situații:

- a) are cincizeci și unu de motive;
- b) o sută patruzeci și doi de arbori;
- c) șaptezeci și două de trepte;
- d) cei cinci sute nouă lei;
- e) cele trei sute șaptesprezece păsări;
- f) alte două sute de milioane de lei au fost plătite;
- g) alți opt sute de lei au fost donați;
- h) o sută patru persoane;
- i) șaizeci kg de cireșe;
- j) a omis doi de *i* în cuvânt.

3. Scrieți cu litere ora indicată: 7:45; 12:30; 18:00; 22:05; 5:55; 10:50.

4. *Relevați erorile la utilizarea numeralului și indicați regulile încălcate:* 1) 17 de cupluri din Chișinău și-au sărbătorit, astăzi, 11 septembrie, nunțile de aur.); 2) Au fost puse două sute patruzeci una de întrebări; 3) Toți o sută cincizeci mii de euro au fost transferați în contul familiilor îndurerate; 4) 210 de lei ar trebui pentru a procura fiecărui elev cărțile necesare; 5) Marile premii li se cuvin douăzeci și unu de ascultători; 6) Pentru reconstrucția Mănăstirii Căpriană au fost acumulați 40 mln. de lei, 30 mln. din care au fost deja valorificate; 7) El numără pe torta de sărbătoare douăzeci și unu lumânări.

Unitatea de învățare 4

PRONUMELE ȘI VERBUL. IPOSTAZE ALE UTILIZĂRII CORECTE

4.1. *Obiectivele unității de învățare*

4.2. *Utilizarea corectă a diverselor categorii de pronume*

4.3. *Ipostaze ale utilizării corecte a verbului*

4.1. Obiectivele unității de învățare:

- să cunoască și să delimiteze tipurile de pronume;
- să releve aspectele conjugării verbelor și confuzia unor tipuri de conjugare;
- să stabilească formele cazuale ale pronumelui personal;
- să însușească formele abreviate ale pronumelor de politețe;
- să identifice erorile la utilizarea pronumelui și să propună variante corecte;
- să identifice verbele cu variante;
- să observe alternanțele fonetice specifice acestora;
- să stabilească diversele variante de accentuare a verbelor;
- să poată conjuga corect verbele neregulate;
- să utilizeze corect verbele impersonale;
- să rectifice erorile la întrebuițarea pronumelui și a verbului în diverse texte.

4.2. Utilizarea corectă a diverselor categorii de pronume

Pronumele este o parte de vorbire flexibilă care înlocuiește un substantiv și, de regulă, își schimbă forma (flexionează) după gen, număr, caz și persoană.

Vasile, vrei tu să-i oferi Mariei cartea pe care ți-a cerut-o?

(ți, tu țin locul substantivului Vasile, -i ține locul substantivului Maria, iar o ține locul substantivului cartea)

În funcție de schimbarea formei după persoană, se împart în pronume cu forme personale și pronume fără forme personale.

Pronumele personal

În ceea ce privește pronumele personal, mai multe reguli se referă la fenomenul dublării (reluării sau anticipării) complementului direct și indirect (sau a propozițiilor corespunzătoare) printr-o formă neaccentuată a pronumelui personal. Unele dintre aceste reguli sunt facultative, altele obligatorii, impunând fie prezența, fie absența dublării. **Greșelile care se constată în exprimare dovedesc numai nerespectarea unor reguli obligatorii din categoria celor prohibitive**, deci care interzic o formă neaccentuată, ca anticipare a unui complement direct sau indirect nume de lucru: *O veți accepta propunerea, Elena i s-a adresat instituției*; corect: *Veți accepta propunerea, Elena s-a adresat instituției*.

În legătură cu utilizarea persoanei I plural cu valoarea persoanei I singular când este vorba de pluralul autorității sau al maiestății, pluralul modestiei și pluralul autorului, care este destul de frecvent în limba română actuală, este necesar să se știe că este posibilă, dar nu obligatorie. Totodată, o condiție a exprimării corecte este consecvența. Deci: ori *Mă voi opri în demersul meu la ceea ce mi se pare demn de remarcat*, ori *Ne vom opri în demersul nostru la ceea ce ni se pare demn de remarcat*, și nu construcții mixte, precum: *Mă voi opri în demersul nostru la ceea ce mi se pare demn de remarcat* etc.

Pronumele de politețe (sau de reverență)

Această categorie constituie o subclasă de pronume personale în vorbirea cu sau despre persoanele față de care se exprimă o atitudine de respect sau distanță:

- ◇ *dumneata*, cu variantele *mata*, *matale* pentru pers. a II-a singular;
- ◇ *dumneavoastră*, formal numai pentru pers. a II-a pl., dar ca sens și pentru a II-a singular;
- ◇ *dumnealui* (m.), *dumneaei* (f.), rar *dumneasa* (m. și f.) pentru pers. III-a singular;
- ◇ *dumnealor* (pentru pers. a III-a pl.)

Dintre acestea, numai *dumneata* și *dumneasa* au câte o formă specială de G-D – *dumitale*, respectiv *dumisale*; *dumnealui*, *dumneaei* și *dumneavoastră* au aceeași formă pentru toate cazurile.

În stilul oficial, pentru exprimarea politeții maxime, se utilizează pentru pers. a II-a singular și plural pronumele *Dumneavoastră* (cu verbul la pers. II plural – *dumneavoastră* ați remarcat...), iar la persoana a III-a – *Domnia Sa* / *Domniile Lor*, recomandate în discursul politic, diplomatic, jurnalistic. De exemplu, despre un ministru, un președinte se va spune: „În interviu *Domnia Sa* a remarcat că...” (și nu *dumnealui*).

În limba română actuală se remarcă mobilitatea sistemului, care se deschide spre al IV-lea grad de politețe, corelat cu o opoziție de registru: formal, emfatic, politicos vs informal nonemfatic. Opoziția se realizează prin atragerea în sistemul limbii actuale a unor forme vechi ale pronumelui de politețe.

Formal

Domnia Voastră

Domnia Sa

Domniile Voastre

Domniile Lor

Informal

dumneavoastră

dumnealui / *dumneaei*

dumneavoastră

dumnealor

În ceea ce privește inventarul complet de forme ale pronumelui de politețe și ierarhizarea lor, cea mai recentă gramatică a limbii române inovează, în sensul că identifică trei grade de politețe (grad redus, politețe standard și grad sporit de politețe – forme ceremonioase), introducând în inventarul actual și unii termeni din seria *Domnia Sa*, unități lexicale despre care se afirmă că sunt locuțiuni în curs de gramaticalizare:

Grad redus

Pers.2 sg.: *dumneata*

Pers.3 sg.: *dânsul/dânsa*

Pers. 2 pl.: -----

Pers. 3 pl.: *dânșii/dânsele*

Politețe standard

dumneavoastră

dumnealui/dumneaei

dumneavoastră

dumnealor

Grad sporit de politețe

Domnia Voastră

Domnia Sa Domnia

Lui/Domnia Ei

Domniile Voastre

Domniile Lor

În ultima vreme, se constată o preferință a vorbitorilor pentru utilizarea seriei *dânsul/dânsa – dâșșii/dâșșele*, în detrimentul seriei *dumnealui/dumneaei/dumnealor*, poate și pentru că acestea din urmă sunt percepute mai curând ca forme de G-D.

Prof. I. Condrea relevă că vorbitorii basarabeni interpretează în alt fel gradul de politețe al celor trei pronume la persoana a III-a. Ca formă cu grad de politețe zero aici este perceput pronumele *dânsul*, ca politețe medie – *el*, iar ca politețe maximă – *dumnealui*, foarte rar se utilizează *Domnia Sa*. Basarabeni spun „M-am întâlnit cu fratele meu și m-am înțeles cu *dânsul* să plecăm acasă” (nu vor spune „m-am înțeles cu *el*”) sau „Hai să-l întrebăm și pe *dânsul*” (nu pe *el*), „Telefonul s-a blocat, nu știu ce-i cu *dânsul*” (nu cu *el*) etc.

O problemă de ortografie constituie abrevierea pronumelor și a locuțiunilor pronominale de politețe. Astfel, pronumele de politețe sunt adesea observate în scris în felul următor: *dumneata: d-ta; dumitale: d-tale; dumnealui: d-lui; dumneaei: d-ei; dumneasa: d-sa; dumisale: d-sale; dumneavoastră: dv., dvs. sau d-voastră; dumnealor: d-lor*. Dintre locuțiunile pronominale, abrevieri uzuale are seria cu *Domnia: D-ta (D-tale); D-lui; D-ei; D-sa (D-sale); Dvs. sau Dv., D-lor*. Celelalte, mai puțin folosite, se abreviază numai în anumite limbaje; mai cunoscută este abrevierea *M.S.* pentru *Maiestatea Sa*.

Principala problemă de corectitudine gramaticală în folosirea pronumelui și locuțiunii pronominale de politețe este **acordul în persoană, gen și număr**.

La aceste pronume există probleme de corectitudine numai la *dumneavoastră*, care se referă la pers. a II-a singular. În această situație, *dumneavoastră* se construiește ca subiect cu un verb la pers. a II-a plural și este substituit prin pronume de această persoană; deci *D-voastră protestați!*; *Dvs. vi se pare; pe Dv. v-am remarcat* se pot referi atât la o singură persoană (II sg.), cât și la mai multe (II pl.), spre deosebire însă de *dumneavoastră* (II pl.), care se constituie cu un nume predicativ sau cu un verb pasiv la plural. Când subiectul este *dumneavoastră* (II sg.) numele predicativ și participiul din cadrul diatezei pasive cu verbul *a fi* stau la singular. Prin urmare:

1) *Dumneavoastră sunteți prezentați (prezentate)*; profesori (profesoare) (II pl.).

2) *Dumneavoastră sunteți prezentat (ă)*, profesor (profesoară) (II sg.).

Cu locuțiunile pronominale de politețe acordul se poate face în două moduri:

– în limbajul curent, acordul se face și aici după înțeles cu elementele pronominale și în funcție de situația reală a referentului: *Excelența voastră sunteți dispus(ă)*;

– dar există și un acord livresc mai distant, de tip formal, cu substantivul din cadrul locuțiunii: *Excelența voastră este dispusă*.

Pronumele de întărire

Pronumele de întărire precizează prin insistență obiectul al cărui nume îl înlocuiește. În exprimarea literară, frecvent este numai adjectivul pronominal de întărire care însoțește un substantiv (*însuși autorul/autorul însuși*) sau un pronume (*eu însumi, dumneavoastră înșivă, pe sine însuși, aceasta însăși/însăși aceasta*), precizându-le într-un mod asemănător cu adverbele *chiar, tocmai, personal*).

Folosirea adjectivului pronominal înaintea unui genitiv după un substantiv articulat enclitic nu e recomandabilă: față de *dorința de afirmare însăși tinerei* sau *dorința de afirmare a înseși tinerei* e **preferabilă postpunerea adjectivală** *dorința de afirmare a tinerei înseși*.

Pronumele posesiv

Este un pronume care are dublă valoare pronominală, întrucât înlocuiește atât numele obiectului posedat, cât și pe cel al posesorului (*Lucrarea colegei mele este gata, a mea e în curs de elaborare*).

Între pronumele și adjectivele pronominale posesive există o deosebire formală: **pronumele este întotdeauna însoțit de articolul posesiv *al, a, ai, ale***, în timp ce adjectivul se folosește, în unele situații, fără acest articol, iar în altele cu el: *prietena mea, o prietenă a mea*.

Genitivul pronumelui personal *lui, ei, lor* poate însoți numele unui obiect posedat, dar nu-și schimbă forma după acesta; **avantajul pronumelui personal de genitiv singular** față de adjectivul posesiv sinonim este tocmai în faptul că, neacordându-se, el **dă informații despre genul posesorului**: *mesajul (sau mesajele) /lui/, mesajul (sau mesajele) /ei/*, față de *mesajul său, mesajele sale* (din care nu aflăm dacă posesorul este de gen feminin sau masculin).

Întrebuințarea lui *său* poate crea confuzii, în special, când există o opoziție între posesori de genuri diferite, de exemplu: *Mesajul său era ca un balsam pentru sentimentele sale* față de *Mesajul lui era ca un balsam pentru sentimentele ei*.

Pronumele relativ

Cu privire la formele relativului *care* sunt de observat următoarele:

Pronumele *care* are forme de genitiv-dativ singular și plural, iar acuzativul cu rol de complement direct se construiește cu prepoziția *pe*; utilizarea invariabilă a formei *care* în propoziții atributive *colegul care i-am spus*, în loc de forma de dativ *căruia* și omiterea lui *pe* (*colegul care l-am întâlnit* în loc de *pe care*) caracterizează exprimarea neîngrijită.

În ce privește relativul *cine*, relevăm construirea propozițiilor atributive numai cu forma de genitiv-dativ *cui*: *Mă duc la casa cui mă așteaptă*.

4.3. Utilizarea corectă a verbului: clase flexionare

Verbul este partea de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune, o stare, o existență. Din punctul de vedere al capacității de flexiune, verbul este cea mai complexă parte de vorbire, întrucât poate lua forme variate și numeroase. Astfel și erorile ce apar la utilizarea lui sunt multe și de diferite tipuri.

Verbul se grupează în clase și subclase flexionare după particularitățile pe care le prezintă formele lor simple, menite să exprime modul, timpul, persoana și numărul (exprimarea diatezei, a genului

și a cazului nu diferă de la un verb la altul). E vorba de patru mari clase flexionare, numite conjugări.

Există tendința de confundare a conjugării a II-a cu a III-a, deoarece aceste conjugări au majoritatea formelor identice. Confuziile se produc la cele câteva forme diferite: infinitivul prezent cu toate formele compuse cu el (de exemplu, *va apare* – corect: *va apărea*; *va dispărea* – corect: *va dispărea*; *mi-ar place* – corect: *mi-ar plăcea*; *nu bătea* – corect: *nu bate*); persoana I-a și a II-a plural de la prezentul indicativ și conjunctiv (de exemplu, *(să) tacem*, *taceți* – corect: *(să) tăcem*, *tăceți* sau *(să) făcem*, *făceți* – corect: *(să) facem*, *faceți*), și persoana a II-a plural a imperativului pozitiv și negativ, de exemplu *(nu) făceți* – corect: *(nu) faceți*)).

Verbe cu variante

În clasa acestei părți de vorbire, există perechi de verbe la care diferența flexionară este asociată cu diferențe de sens, comportări diferite ale verbelor din această familie. Iată câteva perechi de verbe, la care se menționează numai prezentul indicativ, dar a căror situație este aceeași și la imperativ:

- **cu sau fără sufixul -ez:** *copiază* (înv.: *copie*), *triumfă* (înv.: *triumfează*), *zvântă* (reg.: *zvântează*); variație admisă în normă: *evaporă/evaporează*; *înseamnă/însemnează*; *șchiopătează/schioapătă*;
- **cu sau fără sufixul -esc:** *tăinuiește* (reg.: *tăinuie*); *bănuiește* (reg.: *bănuie*); *biruie* (reg.: *biruiește*); *minte* (reg.: *mințește*); *simte* (reg.: *simțește*); *stăruie* (reg.: *stăruiește*); *distribuie* (pop.: *distribuiește*); *străduiește* (reg.: *străduie*); *târguiește* (reg.: *târguie*). Este admisă variația: *învârtește/învârte*; *năzare/năzărește*; *șovăie/șovăiește*.

Perechi de verbe cu diferențe de sens:

- **cu sau fără sufixul -ez:** *acordă/acordează*; *contractă/contractează*; *ordonă/ordonează*, *reflectă/reflectează*.
- **cu sau fără sufixul -esc:** *îndoaie/îndoieste*.

Pe lângă cele semnalate, unele verbe pun probleme ce țin de modificarea sau menținerea neschimbată a temei.

Alternanțele vocalice dau naștere la diverse variante:

- **a** → **ă** acc.: sunt corecte formele *las*, *lași* (nu *lăs*, *lăși* sau *leși*); *rabd*, *rabzi* (nu *răbd*, *răbzi*), *sap*, *sapi* (nu *săp*, *săpi*); *sar*, *sari* (reg.: *săr*, *sări*); *scap*, *scapi* (reg.: *scăp*, *scăpi*).
- **a** → **e** neacc.: *curăț* – *cureți* (nu *curăți*), *enumer* (nu *enu-măr*) – *enumeri*;
- **o** → **oa**: *convoc* – *convoacă*; *provoc* – *provoacă*; dar *evoc* – *evocă*; *invoc* – *învocă*; *cost* – *costă*: *abrog* – *abrogă*.

Variante de accentuare:

Numeroase verbe de conj. I cu prezentul fără **-ez** au variante de accentuare la I-III sg. și pl. Pe lângă exemple ca *blestema* / *bléstem* (nu *blestém*), există câteva tipuri caracterizate prin finale comune:

- verbe în **-ia** bisilabic: *mâinii*, *mânie* (nu *mâni*, *mânie*), la fel *întârzii* și *întârzie*; *mângâi* și *mângâie*, *sfâșii* și *sfâșie*;
- verbe în **-ina**: *termin*, *termini*, *termină* (nu *termîn*), ca și derivatele sale prefixale și *elimin*, *predomin*, dar *domin*, *domini*, *domină* (nu *domin*), *leșin*, *leșini*, *leșină* (nu *leșin* ...);
- verbe în **-ita**: *felicít*, *felicíți*, *felicítă* (nu *felicít*), la fel *exercít*..., *neceșită* ..., *precípít* ..., *solícít*.

4.4. Verbe neregulate și impersonale

Verbele se clasifică, după posibilitatea de a exprima diferite persoane, în verbe tripersonale (sau pluripersonale), care au forme pentru toate persoanele și care constituie majoritatea, și verbe unipersonale, care au forme numai de persoana a III-a sg., uneori și pl. (*a ploua*, *a se cuveni*, *a consta*, *a rezida*).

Există variante tripersonale ale unor verbe unipersonale (cu același sens). Trebuie să reținem că în limba literară verbul *a fi* ca verb de modalitate este impersonal: (*era să fac*, *era să strigi*, *era să ajungem*, *era să scrieți* etc.) Varianta personală este admisă numai la pers. III pl. (*ei erau să spună*). De asemenea, este impersonal și unipersonal verbul de modalitate *a trebui*: prin urmare, se spune corect *a trebui să încerc* (nu *am trebui*...), *trebuia să ajuți* (nu *trebuiai* ...), *trebuie să distribuim* (nu *trebuirăm* ...). La pers. III pl.

este admisă forma personală (*ei trebuiau să învețe; ei vor trebui să propună* etc.). În același timp, verbul *a trebui* nu poate fi urmat de prepoziția *de* în construcții de tipul: *trebuie de spus, trebuie de participat*. În acest caz, corect este ca verbul *a trebui* să fie urmat fie de un participiu, fie de un verb la conjunctiv prezent: *trebuie spus/trebuie să spun (să spui, să spunem, să spuneți, să spună); trebuie participat/trebuie să particip (să participi, să participăm, să participați, să participe)*.

Verbe neregulate:

A avea: conjunctiv prezent: *să am / să ai / să aibă*

A lua: conjunctiv prezent: *să ia*

A sta: imperfect: *stăteam / stam*; conjunctiv prezent: *să stea; să conștea / conște*

A bea: imperfect: *beam / beai*; perfectul simplu: *băui*; mai mult ca perfectul: *băusem*; conjunctiv prezent: *să bea*

A vrea: imperfect: *vream*; perfectul simplu: *vrui*; mai-mult-ca-perfectul: *vrusesem*; conjunctiv prezent: *să vrea*

De evitat verbul hibrid *a vroi* (creat prin contaminarea lui *a vrea* cu *a voi*) de la care se tolerează în limba literară cel mai mult formele de imperfect: *vroiam*.

În același timp, există forme neregulate de imperativ, care au următorul aspect la persoana a II-a singular: *du, adu, condu, zi, revino, previno, desfă, refă, prefă, prezi, dezi, redu*. La forma negativă însă acestea mențin infinitivul fără *a*: *nu duce, nu aduce, nu conduce, nu zice, nu reveni, nu preveni, nu desface, nu reface, nu preface, nu prezice, nu dezice, nu reduce*.

4.5. Unele modificări în DOOM 2

Formele *fără -ră-* la indicativ mai-mult-ca-perfect plural sunt învechite.

Tratarea în DOOM 2 a verbelor de conjugarea I *cu sau fără -ez* și de conjugarea a IV-a *cu sau fără -esc* continuă în mare parte DOOM1.

Situația verbelor de conjugarea I la care s-a intervenit asupra normării din DOOM este următoarea:

- a se prosterna (fost fără și cu *-ez*, în această ordine; *prosternă / prosternează* – a devenit numai cu sufixul *-ez*, ca și a *decerna / decernează*);

- au devenit numai fără sufixul *-ez* verbele care au fost *fără și cu sufixul -ez*: a *ignora (ignoră)*, a *îndruma (îndrumă)*, a *înfoia (înfoaie)*;

- au devenit fără și cu *-ez*, în această ordine: a *înjgheba (înjghebează / înjgheabă)* ș.a.

Verbele de conjugarea a IV-a la care s-a intervenit asupra normării din DOOM¹ se află în una din următoarele situații:

- au devenit numai fără *-esc*: a *bombăni (bombăne)*, a *dăinui (dăinuie)*, a *țârâi (țârâie)*; la fel a *absolvi (absolvă)*, inclusiv pentru sensul „a termina un an/o formă de învățământ”;

- au devenit cu și fără *-esc*, în această ordine: a *biciui (biciuie / biciuiește)*, a *birui (biruie / biruiește)* ș.a.

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Ortografia pentru toți (30 de dificultăți)*. București, 1980.
3. CONDREA, I. Utilizarea verbului *a trebui*. În: *Limba română*. Chișinău, 1999, nr.1, a. IX, p.49.
4. CONDREA, I. *Cultivarea limbii (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical)*. În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.
5. CONDREA, I. Acordul: corectitudine și greșală. În: *Rev. de Lingvistică și Știință Literară*, 1994, nr.3, p.48.
6. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014.
7. CONDREA, I. Între normă și abatere. În: *Revista Limba Română*. Chișinău, 2019, nr. 3, anul XXIX.

8. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
9. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.
10. GUȚU ROMALO, V. *Corectitudine și greșeală. Limba română de azi*. București: Humanitas, 2002.
11. MARIN, V. *Stilistică și cultivarea vorbirii*. Chișinău, 1991.
12. MIHĂESCU, N. *Norme, abateri și inovații în limba română contemporană*. București: Albatros, 1982.
13. NEDELICU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
14. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.
15. RĂDULESCU SALA, M. *Gramatică și ortografie: despre prnumele de politețe*. Online: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V900/pdf>, accesat: 20.12.20.

Seminarul nr. 6

PRONUMELE. UTILIZAREA CORECTĂ A DIVERSELOR CATEGORII DE PRONUME

Autoevaluare:

1. Definiți pronumele și delimitați categoriile acestuia.
2. Pronumele personal și de politețe: probleme de corectitudine. Exemplificați.
3. Stabiliți, prin exemple, problemele de acord al pronumelui de întărire.
4. Elucidați unele aspecte ale utilizării pronumelui posesiv. Exemplificați.
5. Relevați specificul utilizării pronumelor relative.

Aplicații:

1. *Rectificați enunțurile, argumentând greșelile atestate:*
- 1) I-am adresat o petiție procuraturii. 2) Noi însuși am beneficiat de

asistența socială locală. 3) Compensații primesc familiile venitul cărora este mai mic decât coșul minim de consum. 4) Mamicile din showbizul de la noi au defilat împreună cu fetitele sale. 5) Despre aceasta a declarat astăzi însăși președintele PCR. 6) Celor mai multor oameni le repugnă nedreptatea și minciuna. 7) Cine a descoperit niște adevăruri, nu-i este frică de nimic. 8) Mie însăși mi s-a părut bizar.

2. *Utilizați în contexte potrivite pronumele și locuțiunile pronominale de politețe: dumnealui, dumneavoastră, Domnia Sa, dumneata, dânsul, Domniile Lor, dâșii.*

3. *Alcătuți enunțuri cu următoarele pronume de întărire: înșine, însuși, înseși, înșiși, însăși, însevă, însemi.*

4. *Stabiliți tipurile de erori și explicați cauzele producerii lor. Rectificați:* 1) Am recomandat filmul care l-am privit în weekend. 2) Elevii însuși au colectat bunuri pentru o familie nevoiașă. 3) D-stră ați fost invitat de onoare la postul nostru de televiziune. 4) Dorințele sale găseau un ecou viu în sufletul său. 5) I-am transmis ei însăși mesajul tău. 6) Oamenii i s-au adresat ministerului de resort. 7) Vom încerca să explicăm ce mi se pare important de remarcat.

5. *Abreviați corect următoarele pronume și locuțiuni pronominale de politețe: dumnealui, dumneavoastră, dumneasa, Domnia Sa, Domniile Lor, Maiestatea Sa, Excelența Sa, dumisale, dumnealor.*

Seminarul nr. 7

VERBUL ȘI UNELE PROBLEME ÎN UTILIZAREA LUI

Autoevaluare:

1. Definiți verbul și semnalati problemele de corectitudine ale acestuia.
2. Delimitați categoriile gramaticale ale verbului.
3. Semnalati erorile ce se produc în cazul confundării tipurilor de conjugare.

4. Identificați perechile de verbe cu diferențe de sens sau comportări diferite ale verbelor din această categorie.
5. Stabiliți alternanțele fonetice care pot forma variante, creând confuzii și erori.
6. Relevați diverse variante de accentuare a verbelor.
7. Explicați, cu ajutorul exemplelor, modul de conjugare a verbelor neregulate.
8. Stabiliți tipul de greșeli la utilizarea verbelor impersonale.

Aplicații:

1. *Rectificați greșelile privind utilizarea verbului în enunțurile propuse. Argumentați:* 1) E o senzație de care nu mă pot dezbăiera: orice construcție sclipitoare și lucitoare care ar apare, e un fel de euroreparație; 2) Un bărbat din Basarabeasca și concubina acestuia au profitat de faptul că bărbatul este nevoiaș și l-au impus să cerșeze, iar banii obținuți îi lua și-l lăsa pe bărbat fără nici un leu. 3) Dumnealui să fost un politician rus în opoziție și să făcut declarații care instigă lumea la ură, la război civil, la destrămarea statului, pentru ziare străine, precis că nimeni nici nu mai auzea de el. 4) Dacă cineva crede că războiul de pe Nistru a fost pierdut de popor, vă greșiți amarnic. 5) De ce bărbatul s-ar complăce să fie prins la mijloc între două femei? 6) Ea a început s-o copie pe o vedetă. 7) El se târguie de fiecare dată. 8) Băteți-i pe francezi!, au strigat suporterii. 9) El a comis deja două crime știute, se bănuie și o a treia. 10) Vroia să se destăinuiască, dar s-a abținut.

2. *Conjugați la imperativ (singular și plural) următoarele verbe:* a produce, a zice, a preveni, a duce, a releva, a reduce, a conduce, a rezolva, a interveni, a preface.

3. *Conjugați la indicativ și conjunctiv prezent verbele:* a bea, a vrea, a sta, a spune, a da.

4. *Accentuați formele de indicativ prezent, persoana I, singular, ale următoarelor verbe:* a felicita, a mângâia, a solicita, a domina, a termina, a determina, a se mânia.

5. *Identificați greșelile, corectați și explicați:* 1) De mult trebuia de schimbat conducerea instituției. 2) Voi erați să ratați competiția.

3) Noi trebuim să ne adaptăm la noile condiții. 4) Sunt mai multe lucruri care trebuie de făcut. 5) Eu eram să plec, dacă se limpezeau lucrurile. 6) Mult trebuie de curățat în țara asta. 7) Nu trebuie de mers acolo, căci toate se rezolvă în absența ta.

6. *Stabiliți tipul de erori privind utilizarea verbului. Explicați și rectificați:* 1) Se succed guvernările, dar nu rezolvă problemele. 2) Cred că v-ar place și dumneavoastră să contribuiți la realizarea acestui proiect. 3) Femeia stă nemișcată și reflectă la cele întâmplate. 4) Bunicul a început să bombănească pe sub nas. 5) Nu mai poate să răbde tratamentul la care e supus. 6) Ar trebui să curăți lista de prieteni de pe facebook. 7) Revină cu un sunet peste două ore, te rog.

Unitatea de învățare 5

PREPOZIȚIA. PROBLEME ALE EXPRIMĂRII CORECTE

- 5.1. *Obiectivele unității de învățare*
- 5.2. *Utilizarea corectă a prepoziției: confuzii și substituirii între prepoziții*
- 5.3. *Greșeli de recțiune*
- 5.4. *Prepoziții omise*
- 5.5. *Prepoziții și locuțiuni prepoziționale utilizate excesiv și eronat*

5.1. Obiectivele unității de învățare:

- să definească prepoziția;
- să cunoască regulile de utilizare a prepoziției;
- să releve confuziile și substituirile dintre prepoziții;
- să identifice prepozițiile omise;
- să observe erorile de divers ordin în utilizarea prepoziției;
- să rectifice eventualele erori la utilizarea prepoziției în diverse texte.

5.2. Utilizarea corectă a prepoziției: confuzii și substituirii între prepoziții

Prepoziția, așa cum e definită în gramatici, reprezintă **partea de vorbire care stabilește o relație de subordonare între alte două cuvinte, care fac parte din aceeași propoziție**: *se află în sală, rochie de mătase, merge la bunici.*

Printre greșelile curente ce țin de utilizarea prepoziției sunt diversele confuzii și substituirii dintre acestea, adică utilizarea unei prepoziții în locul alteia. Substituirile de natură pur funcțională sunt numeroase în perioada actuală, astfel încât acestea au făcut să se vorbească de o „reinterpretare semantică” a celor mai frecvente prepoziții, de „refacerea” sau de „reorganizarea” sistemului de prepoziții.

- Frecventă este, bunăoară, utilizarea lui **din** în locul lui **dintre**: *Unul **din** evenimentele deosebite a fost reîntâlnirea colegilor sau, mai rar, a lui **din** în locul prepoziției compuse **de la**: Se întoarce **din** serviciu. Totodată, **din** se folosește în locul lui **de**: palton **din** piele, haine **din** import etc.*
- **Pentru** se folosește în locul lui **de**: *aparat **pentru** bărbierit, mașină **pentru** spălat vase, cerere **pentru** ajutor în loc de aparat **de** bărbierit, mașină **de** spălat vase, cerere **de** ajutor.*
- **Prepoziția despre** în locul lui **de** în structura unor verbe ca *a-și aminti, a se convinge, a se interesa, a se ocupa: a se convinge **despre** multe lucruri, a se interesa **despre** starea de sănătate în loc de a se convinge **de** multe lucruri, a se interesa **de** starea de sănătate etc.*
- **Cu** apare în locul lui **de** în construcții atributive de tipul: *un pahar **cu** apă; în construcția verbelor: a suferi: suferă **cu** inima; a se preocupa: se preocupă **cu** angajarea, a se umple: se umple **cu** apă și a adjectivului plin: plin **cu** praf.*
- **Pe** se utilizează în locul lui **asupra** în construcția verbelor *a se concentra, a insista: insistă **pe** aspectele nesemnificative, în loc de insistă **asupra** aspectelor nesemnificative. Trebuie să notăm că prepoziția **pe** s-a extins în ultima vreme, apărând în locul mai multor prepoziții (*la, în, pentru, în legătură cu, despre*): *vă rog să rămâneți **pe** telefon (**la**); era consilier **pe** probleme de educație (**în**); discuțiile **pe** buget au durat mult (**în legătură cu**); profesorul trebuie să informeze studenții **pe** problemele nou-apărute în domeniu (**despre**) etc. Un alt aspect ce ține de extinderea lui **pe** este influența limbii engleze: construcțiile *a comenta **pe**, a discuta **pe**, a declara **pe** etc. pot trimite la structurile din engleză cu prepoziția **on** „pe”.***
- **La** se folosește uneori în locul lui **pe**: *90 de kilometri **la** oră.*

5.3. Greșeli de recțiune

Recțiunea este forma de exprimare a unui raport sintactic în care primul termen (regent sau element relațional) impune terme-

nului al doilea (subordonat) categorii gramaticale morfologice, pe care acesta (termenul al doilea) nu le are (timp, persoană, număr, caz etc.). Astfel, **verbele impun forme flexionare la un anumit timp, la o anumită persoană, iar prepozițiile – forme flexionare la un anumit caz** (genitiv, dativ sau acuzativ).

În calitatea sa de cuvânt regent verbul poate admite diferite modele de recțiune și, dată fiind această varietate, alegerea corectă a regimului prezintă uneori dificultăți, mai ales pentru vorbitorii influențați de recțiunea verbelor din limba rusă. **Cele mai multe încălcări ale regimului verbal au loc în cazul folosirii prepozițiilor când cuvântul determinant este un verb, iar cel determinat este un substantiv.**

Prepoziția cu apare în structurile calchiate după modelele rusești, când verbul din limba rusă cere ca determinantul său să aibă forma cazului instrumental (творительный падеж): *руководить народом*. În limba română, verbul *a conduce* nu admite introducerea complementului său cu ajutorul prepoziției *cu*. Prin urmare, structura *a conduce cu țara* este greșită, corectă fiind îmbinarea fără prepoziție: *a conduce poporul*. Regimul verbului *a conduce* este încălcat foarte des, ca rezultat apărând structuri greșite de tipul: *El poate conduce cu oamenii*. Același lucru se întâmplă cu verbele *a manipula*, *a coordona*, care, fiind urmate de un complement direct, nu au nevoie de prepoziții: *firma coordonează cu proiectul*, *ministerul coordonează cu prețurile*, *ei manipulează cu poporul* (corect: *coordonează proiectul*, *coordonează prețurile*, *manipulează poporul*).

Modelul rusesc „ознакомиться с чем-то” generează foarte multe greșeli, provenite din calchierea servilă și din utilizarea abuzivă a sensurilor lui „ознакомиться”. Astfel se confundă foarte des sensul și regimul locuțiunilor verbale *a face cunoștință* (cu cineva) și *a lua cunoștință* (de ceva). De fapt, cel mai des este folosită impropriu locuțiunea *a face cunoștință cu*, de ex., *a făcut cunoștință cu planul de lucru*, *faceți cunoștință cu programul activităților*, *vom face cunoștință cu expoziția* etc. În toate aceste cazuri poate fi recomandată folosirea locuțiunii *a lua cunoștință de...*, dar, devenind

un clișeu verbal, pot fi găsite și alte soluții, în funcție de context: ***am studiat planul de lucru, a studia programul activităților, vom vizita expoziția*** etc.

Este periclitat de multe ori regimul verbului *a risca*. Îmbinarea *el riscă cu viața* a apărut prin calchiera modelului rusesc „*рискует жизнью*” – corect: ***riscă să-și piardă viața*** sau ***își riscă viața***.

Prepoziția ***în*** este folosită în calchierile îmbinărilor de cuvinte din limba rusă construite cu prepoziția „*в (v)*”. Ca urmare, este încălcat regimul mai multor verbe, de exemplu: *a învinui* (*ei sunt învinuiți în multe lucruri* – corect: *sunt învinuiți de mai multe lucruri*), *a se îndrăgosti* și participiul său adjectival *îndrăgostit* (*ea s-a îndrăgostit într-un băiat, e un om îndrăgostit în profesia sa, de mic era îndrăgostit în muzică* – corect: *ea s-a îndrăgostit de un băiat, e un om îndrăgostit de profesia sa, de mic era îndrăgostit de muzică*).

Prepoziția ***la*** apare în îmbinările verbale calchiate după modelul rusesc „*идти на*” (*a merge la*). În limba română regimul verbului *a merge* presupune folosirea prepoziției ***la*** doar cu sens spațial, pentru a indica direcția, locul: *a merge la magazin, la munte, la serviciu* etc. Dar, ca urmare a influenței modelului rusesc, apar expresii nefirești, cum ar fi: *a merge la risc*, corect: *a risca*; *a merge la aceste condiții*, corect: *a accepta aceste condiții, noi am mers la acest pas*, corect: *am făcut acest pas, ne-am hotărât să facem pasul acesta*; *el merge la orice*, corect: *el e capabil de orice, poate face orice, de la el te poți aștepta la orice*.

5.4. Prepoziții omise

Condițiile gramaticale care impun repetarea prepoziției:

- **Exprimarea raportului de coordonare prin anumite conjuncții sau locuțiuni conjuncționale** (*ci, ca și, precum și*) și, mai ales, prin elementele corelative sau perechi (*și...și; nici...nici; fie...fie; ori...ori; sau...sau; atât...cât și; nu numai...ci și*): se spune numai *Nu mă tem de dușmani, ci de prieteni; obiecte realizate de tineri, precum și de bătrâni; de asemenea, numai Va fi citită atât de*

studenți, cât și de elevi; Nu va fi acceptată nici de studenți, nici de profesori sau Va fi acceptată și de studenți, și de profesori.

- **Exprimarea diverselor părți de propoziție prin alte părți de vorbire decât substantive (de exemplu, pronume sau adverbe):** se poate spune *Mi-e milă de Ion și Maria* sau *de tata și mama, de femei și copii*, dar numai *de el și de ea*; tot astfel, se spune *Elevii de aici și de acolo* (nu *de aici și acolo*);

- **Intercalarea unor părți de propoziție, mai ales adverbe, între elementul coordonator și partea de propoziție coordonată:** de exemplu, *obiecte de argint și chiar de aur, mi-e dor de baștina mea și, mai ales, de mama.*

Condițiile gramaticale care **permit** (fără a impune) **nerepetarea prepoziției** pot fi rezumate în formula: **contradicțiile care nu sunt pasibile de o dublă interpretare a părții de propoziție rămase fără prepoziție**. Astfel, se poate spune: *Ei erau proprietari de case și (de) terenuri arabile; Particip la cursuri de informare și (de) documentare*, dar nu și *Am constatat un număr mic de rebături și absențe* (unde nerepetarea lui **de** la *absențe* poate duce la interpretarea acestui substantiv drept complement direct – coordonat cu un număr – în loc de atribut, coordonat cu *de rebături*).

Uneori prepozițiile sunt omise din construcții în care, conform normelor, prezența lor este obligatorie. Deosebit de frecventă, dar nerecomandabilă, este omiterea prepoziției **de** din construcții atributive sub influența prescurtărilor „economice” din listele și etichetele caracteristice limbajului comercial și administrativ: *șef serviciu personal, atelier confecții femei, o cutie creioane*; omiterea lui **de** după numeralul cardinal propriu-zis de la douăzeci înainte și după numeralul fracționar: *130 elevi, o pătrime populație* (corect: *130 de elevi, o pătrime de populație*) etc.

Complementul direct exprimat printr-un substantiv sau un substituit de substantiv în cazul Acuzativ poate fi construit cu sau fără prepoziția **pe**. În această privință, pentru unele situații există reguli ferme de impunere sau de interzicere a prezenței lui **pe**, iar în altele sunt posibile ambele tipuri de construcție.

Regulile construirii obligatorii **cu pe** a complementului direct sunt respectate, de obicei. Se produc însă abateri, mai mult sau mai puțin răspândite.

O greșeală frecventă este folosirea **fără pe** a *pronomului interrogativ și relativ care* (– *Care o vrei?* – *Cartea care mi-ai recomandat-o*, în loc de **pe care**). Mai rar se produc abateri și cu alte pronume demonstrative, nehotărâte și negative (de ex.: *Ăsta l-am cumpărat ieri*; corect: *Pe ăsta l-am cumpărat ieri*). La substantive există ezitări când este vorba de substantivele comune, nume de persoane identificate. Cele mai multe ezitări se întâlnesc, la aceste substantive, la plural. La cele cu determinări, omiterea lui *pe* nu antrenează alte modificări (*Am invitat (pe) toți colegii*; *Ajută (pe) bătrânii (bolnavi)*), dar la cele fără determinări construcția **cu pe** + *substantiv nearticulat* are ca echivalent *substantivul articulat fără pe* (*Am invitat colegi*, *Îngrijește bătrâni*, în loc de **pe colegi**, **pe bătrâni**).

La coordonarea unor părți de propoziție construite cu prepoziția *pe*, aceasta trebuie repetată, în principiu, înaintea fiecărui termen coordonat, pentru a i se preciza funcția sintactică.

5.5. Prepoziții și locuțiuni prepoziționale utilizate excesiv și eronat. O prepoziție care pune probleme de corectitudine a exprimării este **datorită**, care însoțește cazul Dativ. O greșeală care se răspândește tot mai mult este utilizarea prepoziției **datorită** în locul locuțiunii prepoziționale **din cauza**. De ex., **Datorită problemelor apărute, n-au realizat proiectul în termen sau N-am reușit să ajung la timp datorită timpului nefavorabil**. Prepoziția **datorită**, ca și echivalentul său **grație**, presupune un factor și, mai ales, un **efect pozitiv** (*A reușit datorită perseverenței și aptitudinilor sale*; **Datorită profesionalismului medicilor și încrederii în forțele proprii a învins boala**).

Locuțiunea prepozițională **vizavi de**, relativ recentă în limba română, a cunoscut sensibile variații de frecvență. Dacă prin anii '80 preferința pentru **vizavi de** era asociată cu semnificația abstractă de

echivalent al lui **față de** (*Ce atitudine aveți vizavi de schimbarea guvernului?* sau *Percepția fiecăruia vizavi de pandemie*), creșterea de frecvență a locuțiunii **la sfârșitul deceniului al IX-lea și până în prezent**, constatată atât în vorbire, cât și în scris, este însoțită de o **excesivă diversificare semantică**. Continuând să fie utilizată ca echivalent al lui **față de**, locuțiunea apare și în numeroase situații în care o asemenea echivalare nu se poate face. Sunt numeroase cazuri în care **vizavi de** servește la exprimarea unui raport mai complicat de „relație” (ceea ce presupune transferul în seria semantică a unor grupări prepoziționale de tipul: *referitor la, în ce privește, în legătură cu, despre*), ca în: *Vizavi de problema enunțată, solicităm...* (corect: *În legătură cu problema enunțată...*); *Care este percepția generală vizavi de Republica Moldova?* (corect: *Care este percepția generală față de Republica Moldova?*); *Au dreptate vizavi de starea de lucruri apărută la facultate* (corect: *Au dreptate în ceea ce privește starea de lucruri apărută la facultate*); *Sunt mai multe incertitudini vizavi de evenimentele din 7 aprilie* (corect: *Sunt mai multe incertitudini în legătură cu evenimentele din 7 aprilie*).

Într-un context ca: *Încearcă să-i sperie pe ceilalți vizavi de aceste reforme* sau *Nu ne apărăm prin asta vizavi de neajunsuri* locuțiunea este folosită abuziv și nejustificat în locul prepoziției simple **de**.

Utilizarea excesivă și abuzivă a locuțiunii prepoziționale **vizavi de**, care prin frecvență exagerată capătă, la un moment dat, aspect de „modă”, are, cum vedem din exemplele date, efecte nedorite asupra comunicării: aceasta devine nu numai supărătoare prin monotonie, dar și, ceea ce este mult mai grav, mai puțin nuanțată, mai puțin clară și, adeseori, incorectă.

O greșeală care se răspândește tot mai mult constituie extinderea grupării **ca și** în construcții în care numai **ca** este corect; de ex.: *A intervenit ca și director de întreținere*, corect: *în calitate de director*; *Ca și decan, a fost propus...*, corect: *ca decan...*; *Ca și valori termice, nu se va depăși...*, corect: *în ceea ce privește valorile termice...* Ambele formații – **ca și ca și** – sunt admise în comparațiile de egalitate: *E la fel, tot atât de binevoitor ca (sau ca și) tatăl său*.

Extinderea eronată a lui **ca și** are deseori o motivație eufonică:

în exemple ca *L-au propus ca și candidat* sau *L-am apreciat ca și coleg*, evitarea grupării cacofonice se realizează pe seama corectitudinii și a clarității exprimării. În foarte multe asemenea cazuri, evitarea cacofoniei se poate face înlocuind elementul de relație *ca* prin *în calitate de, drept* sau alte construcții (*L-au propus drept candidat; L-am apreciat în calitate de coleg / ca pe un coleg*).

Una din greșelile frecvente, supărătoare, care ține de utilizarea prepoziției în spațiul basarabean și se răspândește vertiginos în limba vorbită, este folosirea lui *la în locul* prepoziției *în* și a prepoziției compuse *de la în locul* prepoziției *din*: am fost *la* Italia, am revenit *de la* România; corect: *am fost în Italia, în Portugalia; am revenit din România*. Am putea presupune că e vorba de o influență romanică, în primul rând, și nu rusă, cum ne-am obișnuit, deoarece în limba rusă este folosită prepoziția „в (v)”, echivalentă cu „în” românesc: *Был в Испании, в Италию* (*Am fost în Spania, în Italia*). Sau, poate, e vorba de ceva accidental, adică a spus cineva întâmplător *Am fost la Grecia* sau *la Italia*, astfel modelul fiind preluat de mai mulți vorbitori. Este de reținut că prepoziția *în* trebuie să fie utilizată atunci când se exprimă un raport de loc, însă unul cu valoare generalizatoare (când se extinde sfera de aplicare), de țară, de continent (*în Germania, în America; în Africa, în Australia* etc.), iar prepoziția *la* este folosită cu sens de raport de loc mai restrâns, adică de orașe, sate (la București, la Strășeni, la Roma, la Vărzărești etc.)

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.
3. CONDREA, I. Atenție la *pînă ce* și *pînă cînd*. În: *Limba română*. Chișinău, 2002, a. XII, nr.7- 9, p.10.
4. CONDREA, I. *Cultivarea limbii* (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical). În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.

5. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014.
6. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
7. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.
8. DOGA, Gh. *Confuzii formale sau/ și funcționale între prepoziții*. În: *LL*, 2003, nr.1, pp. 3-4.
9. *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*; Vol.II. *Enunțul*. GUȚU ROMALO, Valeria (coord.). București: Editura Academiei Române, 2005.
10. GUȚU ROMALO, V. *Corectitudine și greșală. Limba română de azi*. București: Humanitas, 2002.
11. NEDELUCU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
12. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.

Seminarul nr. 8

PREPOZIȚIA. CONFUZII ȘI SUBSTITUIRI; PREPOZIȚII UTILIZATE EXCESIV ȘI ERONAT

Autoevaluare:

1. Definiți prepoziția, dezvăluind specificul ei în cadrul enunțurilor.
2. Stabiliți în ce constau confuziile și substituirile dintre prepoziții.
3. Relevați ce presupune recțiunea și ce erori se produc în cazul încălcării acestui regim verbal.
4. Delimitați condițiile gramaticale care impun reluarea prepoziției.
5. Stabiliți în ce situații se produce omiterea prepoziției.
6. Semnalați, cu ajutorul exemplurilor, cazurile de utilizare excesivă și eronată a prepoziției.

Aplicații:

1. *Identificați erorile produse la utilizarea prepoziției. Rectificați și argumentați:* 1) Și-a amintit despre filmul care l-a văzut și l-a recomandat tuturor celor prezenți. 2) S-a întâmplat așa că, datorită unor întâmplări nefericite, a trebuit să plece din țară. 3) Guvernul și-a asumat răspunderea pe o lege foarte importantă. 4) Au fost desule încercări vizavi de modificarea legii. 5) Ca și decan, trebuia să ia atitudine. 6) S-a întors de la Germania și și-a întemeiat o afacere. 7) I s-a făcut dor de locurile natale și, mai ales, părinți. 8) Lucrarea trebuie citită atât de studenți, cât și masteranzi. 9) Încearcă să sperie pe ceilalți vizavi de aceste reforme; 10) Datorită ninsorilor și viscolului din astă-noapte, drumurile nu sunt practicabile; 11) Mi-am cumpărat o mașină pentru spălat vase. 12) Au fost multe negocieri pe proiectul respectiv

2. *Stabiliți greșelile de rectiune produse în enunțurile următoare și explicați originea lor:* a) De mic era îndrăgostit în muzică. b) Trebuia să facă cunoștință cu tot procesul de lucru. c) Ea risca cu cariera sa. d) Mereu era învinuit în lipsă de profesionalism. e) A condus cu întreținerea jumătate de viață. f) Ar merge la orice doar să obțină postul. g) La agenție am făcut cunoștință cu itinerarul excursiei noastre. h) El conduce cu instituția sacrificându-se.

3. *Semnalati omiterea prepozițiilor în structurile propuse și interveniți cu rectificările respective:* Acesta l-am descoperit navigând pe internet. Atelier confecții femei. Mi-am amintit de ei și voi zilele astea. Care dintre tablouri îl vrei. O treime studenți n-a susținut examenul. Aveți aprobare de la minister sau rectorat? Ne-am revăzut după treizeci ani. Platforma Civică Acțiunea 2012 este formată atât din asociații, cât și membri individuali, cu peste 8 000 de persoane implicate.

4. *Identificați confuziile dintre prepoziții și interveniți cu rectificări:* a) Noi ne-am expus opinia pe problemele importante. b) De mult timp avea probleme de sănătate: suferea cu inima. c) Își dorea mult o mașină pentru spălat rufe. d) Un coleg m-a rugat să mă interesez despre un loc de muncă pentru el. e) Bunica împletea ciorapi din lână tuturor membrilor familiei. f) Una din problemele stringente este lupta cu corupția. g) Când m-am uitat la vitezometru, arăta 180 km la oră.

Unitatea de învățare 6

CONJUNCȚIA. UTILIZAREA CORECTĂ A CONJUNCȚIEI

- 6.1. *Obiectivele unității de învățare*
- 6.2. *Confuzii și substituiri între conjuncții*
- 6.3. *Omiterea unor conjuncții*
- 6.4. *Conjuncții superflue*

6.1. Obiectivele unității de învățare:

- să delimiteze tipurile de conjuncții și funcțiile lor;
- să observe confuziile produse între diverse conjuncții;
- să depisteze conjuncțiile superflue;
- să identifice erorile ce țin de omiterea unor conjuncții;
- să rectifice greșelile întâlnite la utilizarea conjuncției în diverse tipuri de texte.

6.2. Confuzii și substituiri între conjuncții

În clasa conjuncțiilor intră cuvintele nenoționale și neflexibile a căror funcție constă în faptul că se constituie în mărci principale/ tipice pentru raporturile sintactice de coordonare, de subordonare, mixt și explicativ: *și, sau, ori, că, dacă, din cauză că, întrucât, căci* etc. Conjuncțiile din etapa modernă, la fel cu prepozițiile, sunt în număr de doar aproximativ 200, ceea ce reprezintă mai puțin de un procent la circa 70 000 de cuvinte. Ca și prepozițiile, conjuncțiile se utilizează foarte des: de ex., la aproximativ 30 000 de cuvinte-text, conjuncția *că* apare de 123 (circa 1%) de ori, iar *și* – de 1756 de ori (circa 6,1%).

Probleme de corectitudine privind utilizarea conjuncției sunt multe, unele fiind similare celor ce țin de utilizarea prepoziției: confuzii și substituiri între conjuncții, omiterea sau utilizarea superfluă a conjuncțiilor ș.a.

Între diverse conjuncții se produc uneori substituiri cauzate de confuzii formale sau/și funcționale și de unele inovații semantice.

O **confuzie pur formală** este cea între conjuncția adversativă neologică **or** și conjuncția disjunctivă **ori**: sub influența celei din urmă, conjuncția adversativă **or** a ajuns să fie pronunțată și scrisă greșit **ori**. Această substituie este eronată. În enunțul *Am identificat soluții asupra unor probleme importante, ori aceasta n-a fost suficient, ori* este utilizat greșit; corect ar fi: *...or aceasta n-a fost suficient*.

De asemenea, din cauza asemănării formale se produc **confuzii între conjuncțiile parțial sinonime ca să și să, respectiv că și căci**, precum și apariția lui **că** în conjuncția compusă **ca...să**.

Astfel, o greșeală foarte răspândită în vorbirea neîngrijită constă în folosirea conjuncției compuse nedislocate **ca să** în locul sinonimului simplu **să** în propoziții subordonate necircumstanțiale: *Vreau ca să accepte* sau *Nu e suficient ca să știi; Vreau ca să-ți ajut; Trebuie ca să poți* (corect: *Vreau să accepte; Nu e suficient să știi; Vreau să-ți ajut; Trebuie să poți*). Spre deosebire de propozițiile circumstanțiale finale sau consecutive, în care este corectă și când e nedislocată, în propozițiile subiective, predicative, atributive, complete directe și indirecte conjuncția compusă nu se poate folosi decât dislocată, cu intercalarea unor părți din propoziția subordonată: *Vreau ca el să accepte; Vreau ca neapărat să-ți ajut; Trebuie ca într-adevăr să poți*.

O confuzie care ține de nivelul scăzut al calității exprimării este apariția conjuncției **căci** în locul lui **că** în propoziții subordonate necircumstanțiale: *V-am prevenit căci demersul va avea consecințe*. De reținut că **singura întrebuințare a conjuncției căci** în limba literară este cea **cauzală**.

Că îl înlocuiește greșit pe **ca** din **ca...să** în propoziții ca: *Au convenit că în timpul cel mai apropiat să demareze lucrările*, ceea ce face impresia unui anacolut. Corect: *Au convenit ca, în timpul cel mai apropiat, să demareze lucrările*.

Folosirea conjuncției **până** în locul lui **cât** (**cât timp**), în exemple de tipul *Până când sunt sănătos, e bine*, este regională. Corect: *Cât timp sunt sănătos, e bine*.

Greșeli de substituție apar și în **utilizarea conjuncțiilor perechi** care trebuie să fie identice la ambii termeni ai unui raport sintactic: *Putem **sau** să acceptăm, **sau** să respingem*. **Corelarea unei conjuncții cu una sinonimă nu este permisă**: *Vrem să călătorim **fie** în Franța, **sau** în Germania* (corect: *Vrem să călătorim **fie** în Franța, **fie** în Germania*)

6.3. Omiterea unor conjuncții

Un alt tip frecvent de greșeli la utilizarea conjuncțiilor constă în omiterea unora dintre acestea. Tendința spre o exprimare cât mai scurtă explică **omiterea** frecventă, dar **nerecomandabilă**, a conjuncției **și** din construcțiile ce exprimă un număr întreg și o fracție, mai ales când numeralul fracționar este **jumătate**: *Ședința a durat aproximativ două ore jumătate* (corect: ... două ore **și jumătate**)

În anumite construcții, omiterea conjuncției **și**, însoțită de omiterea prepoziției **între** sau **dintre**, sugerată grafic prin linie de pauză, este admisă: *distanța Chișinău – Bălți, opoziția materie – spirit* etc. **Nu sunt admise însă construcții hibride, cu omiterea lui și**, precum: *distanța dintre Chișinău – Bălți* (corect: *distanța **dintre** Chișinău **și** Bălți*); *opoziția dintre materie – spirit* (corect: *opoziția **dintre** materie **și** spirit* etc. Este **incorectă**, de asemenea, **o construcție spusă și notată astfel**: *între anii 1989 – 2011* (corect: *între anii 1989 **și** 2011*).

Tendința spre brevilocvență, spre o exprimare mai concisă explică și greșeala care constă în **nerepetarea conjuncției să**, care este și marcă a modului conjunctiv: *Reușise să vadă și audă tot*. (corect: *Reușise să vadă și să audă tot*). **Nerepetarea este însă tolerată în cazul altor conjuncții**: *Deși este ocupat și ... se simte obosit, a acceptat invitația mea; Am aflat că ați vizitat orașul și ... ați fost încântați*.

Greșeli de omisiune se înregistrează și în utilizarea unor conjuncții care se construiesc cu elemente corelative. De exemplu, lipsa corelativului **atât** din perechea copulativă **atât..., cât și** (...)

necesitatea, *cât și importanța acestor acțiuni* – corect: *atât necesitatea, cât și importanța acestor acțiuni*) sau a lui *și* din perechea *nu numai că...dar și*, într-o construcție precum: *Nu numai că citește, dar meditează mult asupra celor citite* (corect: *Nu numai că citește, dar și meditează...*) constituie greșeli ce caracterizează exprimarea neîngrijită.

6.4. Conjunții superflue

Tipului de greșeli menționat mai sus i se opune un alt tip de greșeli, care constă în **utilizarea superfluă a unor conjunții**. În cadrul acestui tip, deosebim două situații de folosire redundantă a conjunțiilor:

1. **Folosirea pleonastică a unor conjunții**. Folosirea unei conjunții pe lângă o altă conjuncție sau locuțiune conjuncțională sau pe lângă un alt element, care are același sens și același rol în construirea unui enunț, constituie un pleonasm. De cele mai multe ori, pleonasmul este rezultatul alăturării unor elemente conjuncționale sinonime: *dar; însă; deci, în concluzie; deci, va să zică; deci, carevasăzică*. Se înregistrează însă și situații în care pleonasmul apare ca urmare a îmbinării conjuncției cu elemente neconjuncționale, precum în construcțiile: *dar; în schimb; inclusiv și / și inclusiv*.

2. **Vorbirea directă legată**. În vorbirea populară și neîngrijită, se utilizează adesea, în mod greșit, conjuncția *că* în propoziții interogative indirecte, rezultând construcții hibride, în care sunt amestecate stilul direct și stilul indirect: *M-a întrebat că ce vreau cu asta...*

Un alt tip de greșeli apare ca rezultat al unor legături sintactice realizate cu ajutorul conjuncției între elemente aparținând unor clase semantice diferite. Astfel, în construcția *Tânăra doamnă de la masa mea, înaltă și brunetă, unguroaică și îmbrăcată în verde...îmi arăta niște cărți apărute la Cluj...*, în afara unei intenții stilistice, apartenența personajului la un popor este asociată în mod greșit cu o caracteristică referitoare la aspectul vestimentar. De asemenea, în anunțurile publicitare actuale, din cauza enumeră-

rii lapidare a unor cerințe sau oferte, apar frecvent greșeli de acest fel: de ex., în enunțul *Taxi Tess caută colaboratori cu auto personal și experiență în domeniu*, ar fi trebuit să se evite combinarea substantivului **concret auto cu** substantivul **abstract experiență**. (În limbajul artistic se permit astfel de asocieri. E o figură de stil, care se numește **zeugmă**. La **Arghezi**, care folosește într-un mod remarcabil această figură de stil, găsim: *Cetatea să cadă-n nămol. / Păzită de spini și gol* (poezia *Blesteme*)).

Alte greșeli la utilizarea conjuncției țin de punctuația folosită/nefolosită. Deseori nu se pune virgula înaintea conjuncției adversative *dar* sau între termenii unei perechi conjuncționale *nici...*, *nici; și...*, *și*.

Concluzia la care ajungem este că evitarea greșelilor semnalate, cauzate de diferiți factori (graba, necunoașterea normelor limbii literare, unele tendințe ale limbii actuale), presupune înțelegerea rațiunilor sintactice și semantice de utilizare a conjuncțiilor ca instrumente gramaticale, care au rolul de a stabili diverse conexiuni între componentele unui enunț.

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.
3. CONDREA, I. *Cultivarea limbii* (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical). În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.
4. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014. 152 p.
5. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.
6. *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*. Vol.II. *Enunțul*. GUȚU ROMALO, Valeria (coord.). București: Editura Academiei Române, 2005.

7. GUȚU ROMALO, V. *Corectitudine și greșeală. Limba română de azi*. București: Editura Humanitas, 2002.
8. NEDELCU, I. Greșeli în utilizarea conjuncției. În: *Limba și literatura română*. București, 2004, nr.2.
9. NEDELCU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
10. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.

Seminarul nr. 9

CONJUNCȚIA. UTILIZAREA CORECTĂ A CONJUNCȚIEI

Autoevaluare:

1. Explicați specificul clasei conjuncțiilor.
2. Delimitați unele aspecte actuale ce țin de utilizarea conjuncției.
3. Semnalați unele confuzii și substituiri între conjuncții. Exemplificați.
4. Relevați, prin exemple, erori în utilizarea conjuncției prin omiterea ei.
5. Stabiliți alte tipuri de erori privind întrebuințarea conjuncției.

Aplicații:

1. *Rectificați greșelile generate de utilizarea inadecvată a conjuncției:* 1) Vreau ca să mai încerc o dată. 2) El le-a declarat căci va avea grijă de toate. 3) Vom călători fie cu trenul sau cu autocarul. 4) Deși Convenția de la Aarhus nu poate fi recunoscută de autoritățile din Transnistria, dar aceste prevederi sunt importante pentru ONG-uri ca să-și poată realiza misiunea și obiectivele sale. 5) Amnesty International Moldova face apel către procurori cât și deputații din Parlament pentru ca politicianul să răspundă pentru declarațiile sale rasiste. 6) Proiectul a contribuit atât la promovarea

Convenției de la Aarhus în Transnistria și în rândurile tinerilor, dar și la sporirea potențialului Centrului de Resurse pentru informarea populației. 7) Toate aceste lucruri poate că merită să le încerci. 6) Trebuie ca să poți lupta cu defectele tale. 8) Până când suntem sub aripa părinților, nu ne pasă de nimic. 9) Toate aspectele au fost elucidate, inclusiv și cele spinoase.

2. *Identificați confuziile produse între conjuncții și intervenți cu rectificările și explicațiile de rigoare:* a) Am tot încercat să explicăm aceste procese, ori ele sunt foarte complexe. b) Vă anunțăm căci pachetul a ajuns cu bine. c) Trebuie ca să poți trece peste aceste necazuri. d) În această vacanță vom merge ori în Italia, sau în Germania. e) Nu e destul ca să înțelegi, mai trebuie ca să acționezi. f) Până când sunt util, mai rămân aici. g) De mai mult timp ne-am propus ca să revedem lista de priorități. h) Au promis căci vor finisa la timp lucrările. i) Au promis că vor reveni cu detalii, ori totul a fost doar o șmecherie.

3. *Relevați conjuncțiile omise, rectificând și argumentând erorile:* 1. Andrei a așteptat la gară o oră jumătate. 2. Între anii 2011 – 2013 a făcut doctoratul. 3. Lecțiile, cât și examenele s-au desfășurat online pe parcursul întregului semestru. 4. Deci, în concluzie, nu aprobăm lista propusă în actuala componență. 5. Într-un răstimp scurt editorul reușise să citească, analizeze, evalueze lucrarea. 6. Distanța dintre Chișinău – București am parcurs-o fără dificultate. 7. Sunt lucruri pe care nu numai că nu le tolerăm, dar le condamnăm. 8. Am stabilit să ne întâlnim între orele 17 – 18. 9. Oamenii nu doar cred în tot felul de teorii ale conspirației, dar le răspândesc. 10. Toate îmi mergeau strună, dar, în schimb, mă apăsa dorul de casă.

Unitatea de învățare 7

RAPORTURILE DINTRE PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE. ACORDUL PREDICATULUI

7.1. *Obiectivele unității de învățare*

7.2. *Tipuri de acord*

7.3. *Acordul predicatului cu subiectul: reguli particulare*

7.1. Obiectivele unității de învățare:

- să definească acordul în limba română;
- să cunoască regulile de acord al predicatului cu subiectul;
- să cunoască tipurile de acord;
- să identifice poziția tipurilor de acord în raport cu norma;
- să depisteze erorile de acord;
- să releve problemele de acord al predicatului cu un subiect multiplu;
- să identifice cazurile dificile de acord al predicatului cu numele predicativ;
- să argumenteze, prin regulile însușite, regulile speciale de acord al predicatului;
- să rectifice acordul greșit al predicatului în diverse texte.

7.2. Tipuri de acord

Sintaxa se ocupă de studierea relațiilor dintre cuvinte din cadrul propoziției și a relațiilor dintre propoziții din cadrul frazei. „Sintaxa este a doua secțiune a gramaticii clasice, care are ca obiect de studiu îmbinarea cuvintelor în unități sintactice, acestea (unitățile sintactice) implicând – în afara „detaliilor” (topica, continuitatea/discontinuitatea, afirmația și negația) – raporturile sintactice și funcțiile sintactice.” (C. Dimitriu)

Primul loc între greșelile cel mai des remarcate îl ocupă greșelile de acord.

Acordul este potrivirea de formă în ce privește categoriile gramaticale comune (persoană, număr, gen, caz) între cuvintele legate prin

anumite raporturi sintactice. Acordul se face între următoarele părți de propoziție: în primul rând, între subiect și predicat (*Ea este fericită. Ei sunt fericiți*), ca și între unele atribute și termenul determinat de ele (*o fată elegantă*), dar și între alte părți de propoziție a căror funcție prezintă asemănări cu predicatul sau cu atributul, anume între elementul predicativ suplimentar exprimat printr-un adjectiv și termenul determinat nominal (*Fata s-a întors obosită. Am văzut-o tristă*) și între unele complemente indirecte sau circumstanțiale – exprimate prin adjective și numele la care se referă (*Din roșie s-a făcut galbenă; Te știi de mică; Plângea de supărată* etc.).

Există **trei tipuri de acord**:

a) **Acord gramatical, propriu-zis sau formal** (singurul care corespunde definiției acordului ca potrivire de formă; de exemplu: *Majoritatea (studenților) s-a prezentat*);

b) **Acord după înțeles, semantic sau logic** (în situațiile în care, atunci când există o contradicție între forma și înțelesul termenului determinat, se dă prioritate înțelesului, de exemplu, *Majoritatea (studenților) s-au prezentat*);

c) **Acord prin atracție cu cuvântul cel mai apropiat, care se impune cel mai mult atenției**, de exemplu, *Zgomotul artificierilor m-au îngrozit*, în loc de ...*m-a îngrozit* (cele două tipuri de acord (b și c) pot apărea adesea combinate într-un tip mixt: după înțeles și prin atracție, în același timp).

Diferitele tipuri de acord nu au întotdeauna aceeași poziție în raport cu norma. **De obicei, acordul după înțeles și, mai ales, cel prin atracție reprezintă abateri de la normele limbii literare**, dar există unele fapte de astfel de acord care sunt cel puțin tolerate de limba literară, dacă nu conțin chiar norma într-o situație dată, de exemplu: acordul după înțeles din *Majoritatea au acceptat* sau *Dumneavoastră sunteți modest* sau acordul prin atracție, de ex., *A fost odată un moș și o babă ori Fratele și sora mea*.

În una și aceeași unitate sintactică (propoziție sau frază) se impune însă folosirea consecventă a tipului de acord adoptat inițial pentru un termen determinat; **trebuie evitată, deci, oscilația între acordul formal și cel după înțeles în propoziții coordonate**,

care au același subiect (de exemplu, *Majoritatea a acceptat și vor veni*; corect: *Majoritatea a acceptat și va veni* sau *Majoritatea au acceptat și vor veni*) sau între acordul unui atribut + al subiectului și acordul predicatului (de exemplu, *Recitită de multe ori, „Amintirile din copilărie” sunt preferate...*; corect: *Recitite de multe ori „Amintirile din copilărie” sunt preferate...* sau *Recitită de multe ori, cartea „Amintiri din copilărie” este preferată...*).

7.3. Acordul predicatului cu subiectul

Acordul în număr și persoană al predicatului cu subiectul. Necesitatea acordării predicatului cu subiectul este unanim considerată o regulă elementară a exprimării corecte. Totuși se întâlnesc foarte des greșeli sau șovăieli în acordarea predicatului nu numai în comunicarea orală, dar și în scrisul cu pretenții de îngrijire.

Acordul pune numeroase probleme, pentru că situațiile în care se găsesc subiectul și predicatul, cuvintele prin care sunt exprimate, cuvintele care le determină, cuvintele apropiate de ele etc. sunt foarte variate și complexe, iar regulile particulare ale acordului sunt categorice numai pentru unele situații și mai largi pentru altele, permițând două sau mai multe posibilități, în sensul că există excepții admise sau variante numai tolerate de limba literară alături de un model recomandat.

Factorii de bază care influențează negativ realizarea corectă a acordului predicatului sunt:

- Interpretarea greșită a subiectului, fie prin confuzie cu grupul în care apare, fie prin confundarea altor părți de propoziție cu termeni ai unui subiect multiplu;
- Interpretarea greșită a subiectului și a tipului de verb-predicat prin considerarea verbelor reflexive pasive drept impersonale fără subiect;
- Contradicția dintre forma și înțelesul cuvântului sau cuvintelor prin care este exprimat subiectul;
- Atracția exercitată de un cuvânt mai apropiat de predicat decât subiectul ori, pur și simplu, plasat înaintea predicatului cu un su-

biect postpus sau atracția exercitată de un singur termen al subiectului multiplu distanțat ori postpus;

- Existența unor formule simțite drept fixe din cauza frecvenței lor în anumite forme gramaticale.

Prin urmare, complexitatea normelor și a problemelor puse de acordul predicatului impune mai multă grijă în însușirea exactă a regulilor acordului, cu toate detaliile și nuanțele lor.

O regulă generală a acordului în număr este că un subiect (unic) la plural impune acordul la plural; cu un subiect la singular regula acordului este mai puțin categorică, admitând, pe lângă acordul la singular, unele excepții cu acord la plural (de obicei, ca acorduri după înțeles, combinate uneori cu acordul prin atracție). Iată câteva reguli particulare:

- Când subiectul este exprimat prin pronumele nehotărât *fiecare* sau prin pronumele negative *nimeni, niciunul* cu sau fără un atribut la plural, acordul corect este cel formal, cu predicatul la singular: *Fiecare dintre cei prezenți spunea (nu spuneau) ce crede (nu ce cred) despre aceste evenimente. Niciuna dintre fete nu a (nu nu au) trecut concursul.*

- Când subiectul este exprimat printr-un substantiv cu sens colectiv de tipul *echipaj, familie, grupă, grup, cârd, stol* la numărul singular, unicul acord corect este cel formal, cu predicatul la singular, normele limbii literare respingând categoric acordul după înțeles la plural; se spune deci *Echipajul s-a pregătit de plecare (nu s-au pregătit); Familia se va reuni (nu se vor reuni); Grupa va prezenta un plan de acțiuni (nu vor prezenta) etc.*

- Când subiectul la singular este un substantiv care exprimă o cantitate (*mulțime, majoritate, parte, jumătate etc.*), cu sau fără un atribut la plural, acordul formal este concurat de alte tipuri de acord; în construcțiile fără atribut este tolerat acordul după înțeles, deci se preferă: *Majoritatea s-a pronunțat*, dar se admite și *Majoritatea s-au pronunțat*. În construcțiile cu atribut la plural acordul după înțeles, combinat cu acordul prin atracție, se răspândește tot mai mult, având perspectiva să devină chiar normă. Deci, se spune *O mulțime de oameni a sau au protestat; Majoritatea colegilor va sau vor celebra.*

Acordul în număr cu un subiect exprimat printr-un nume propriu, care are formă de plural și înțeles de singular, prezintă unele aspecte particulare:

1) **Cu numele de persoane acordul se face după înțeles:** *Șaptefrați a ținut un discurs.*

2) **Numele de localități se folosesc corect articulate în funcția de subiect, iar acordul predicatului se face după numărul indicat de articol:** *Bălțiul este considerat capitala nordului (Bălții sunt (învechit)...).* Deci, trebuie evitat acordul după înțeles: *Bălții este...*

3) La titlurile de lucrări și la denumirile de asociații, formații, normele acordului sunt mai puțin ferme: **când sunt articulate hotărât de felul lor, numele proprii de acest tip permit atât acordul formal, cât și acordul după înțeles, cu subînțelegerea unui termen generic aflat la singular** (de exemplu, „*Frumoasele străine*, de M. Cărtărescu, **au** sau **a reușit să cucerească cititorii**), dar **când articolul este adăugat la folosirea în propoziție, acordul este cel formal** (așadar, „*Frunze de dor au* sau *a apărut în 1957*, dar numai „*Frunzele de dor*” **au apărut în 1957**).

Dificultățile de acord dispar dacă numele proprii, caracterizate prin contradicția dintre formă și înțeles, sunt precedate de substantivul comun generic, care devine subiect: *Orașul Bălți este...; Colecția de proză „Frumoasele străine” a reușit să cucerească cititorii...* etc. (Este necesar a remarca faptul că, în cazul folosirii **fără un termen generic**, acordul formal, la plural, este mai puțin acceptabil **când este vorba de un predicat verbal exprimat prin diateza pasivă de tip analitic sau de predicat nominal cu numele predicativ adjectiv**: Compară: „*Frumoasele străine*” **au apărut** cu „*Frumoasele străine*” **au fost scrise**).

Acordul predicatului cu un subiect multiplu

Acordul în număr cu un subiect multiplu ai cărui termeni nu sunt la plural sau numai la plural **pune mai multe probleme**, având unele **reguli particulare** legate de raportul sintactic – și logic – dintre termenii subiectului multiplu (tipul coordonării, aspectul pozitiv sau negativ), de topică (locul subiectului față de predicat) și de

structura celor două părți de propoziție (particularități ale modului de exprimare, fie a subiectului, fie a predicatului):

1) Când subiectul multiplu este realizat prin coordonare ad-versativă de tipul *nu...ci*, acordul corect este exclusiv cu termenul introdus de *ci*: *Nu el, ci ei au promis; Nu ei, ci numai ea a promis.*

2) Când termenii, la singular, ai subiectului multiplu sunt legați prin *fie, ori, sau* interesează tipul raportului: la coordonarea disjunctivă propriu-zisă – la care termenii se exclud – acordul corect este la singular: *Profesorul sau studentul a greșit?*; la coordonarea alternativă (sau disjunctivă neexclusivă, cu nuanță copulativă) este permis și acordul la plural: *Mama sau tata nu poate/nu pot admite așa ceva.*

3) Cele mai multe probleme apar însă la coordonarea copulativă, pentru care regula generală este acordul la plural, dar această regulă are mai multe excepții:

a) dacă termenii subiectului multiplu se confundă din punct de vedere logic în unul singur, desemnând același obiect sau noțiuni foarte apropiate, este corect acordul după înțeles, la singular: *Nimeni și nimic nu mă poate convinge; Cinstea și demnitatea m-a împiedicat să fac acest pas* (spunând *Mama și profesoara mea m-a învățat gramatica*, se înțelege că cele două subiecte desemnează o singură persoană, pe când din *Mama și profesoara mea m-au învățat gramatica* rezultă că e vorba de două persoane diferite);

b) dacă termenii subiectului multiplu, la singular, sunt coordonați negativ prin *nici*, deși unele lucrări recomandă fie exclusiv singularul, fie exclusiv pluralul, este la fel de corect să se facă acordul după înțeles, la singular (*Nici el, nici ea n-a înțeles*) sau cel formal, la plural (*Nici el, nici ea n-au înțeles*);

c) dacă subiectul multiplu este așezat după predicat, pe lângă acordul formal, la plural, este tolerat acordul prin atracție cu primul termen al subiectului (de exemplu, *A fost odată un moș și o babă; Se aude ploaia și vântul*);

d) **dacă termenii subiectului multiplu**, la singular, sunt **substantive nearticulate**, este **corect acordul la singular** (de exemplu, *Ploaie și vânt a fost nu au fost și dimineată*);

e) **dacă predicatul – verbal sau nominal – este impersonal**, el **rămâne la singular și când subiectul este multiplu**. În această situație se află **subiectele exprimate prin verbe la supin și infinitiv**: *E ușor de citit și de scris; A citi și a scrie e ușor; A urî și a iubi nu se poate; Îmi vine a plânge și a râde* (Cf. *A urî și a iubi nu se pot disocia (sau) sunt sentimente apropiate*).

Unele greșeli sau ezitări în privința acordului se comit din cauza confuziilor făcute între un subiect unic plus diverse părți de propoziție, pe de o parte, și un subiect multiplu, pe de altă parte. În această situație se poate găsi subiectul însoțit de o apozitie, de atribute adjectivale, genitivale sau prepoziționale, de un complement sociativ sau de unul de mod comparativ în construcții care ar putea fi interpretate și drept coordonatoare prin integrarea părților secundare într-un fals subiect multiplu. Astfel:

- **Subiectul unic la singular plus o apozitie se deosebește de un subiect multiplu cu termenii juxtapoși prin acordul la singular, respectiv, la plural**: *Profesorul, colegul său, a intervenit cu rectificări față de Profesorul, colegul său au intervenit cu rectificări*.

- **Subiectul unic la singular plus două sau mai multe atribute adjectivale sau prepoziționale coordonate între ele ar trebui să se deosebească de un subiect multiplu cu termenii coordonați**, însă se întâlnesc multe exemple, care, prin acordul greșit, la plural, dovedesc că **atributele au fost considerate subiecte**. Reținem că se spune corect: *Atitudinea corectă și onestă îl face (nu îl fac) agreabil; Deprinderea de a studia și de a munci va da rezultate (nu vor da rezultate)* (pentru a avea subiect multiplu și acord la plural, al doilea adjectiv sau a doua construcție prepozițională ar trebui să fie precedată de *cel*, respectiv *cea*: de ex., *Spiritul de disciplină și cel de colegialitate au învins*).

- Mai dificilă este distincția dintre un subiect unic la singular plus două sau mai multe atribute genitivale (sau posesive) coordonate între ele și un subiect multiplu, întrucât îmbinări ca *Articolul*

mamei și al tatei sau *fratele meu și al tău* pot desemna atât câte un obiect cu doi posesori, cât și câte două obiecte; acordul se face ținând seama de context: *Articolul mamei și al tatei a apărut*, dacă e vorba de un singur articol, scris în colaborare, și *au apărut*, dacă sunt două articole, cu autori diferiți; *Fratele meu și al tău va sosi*, dacă e fratele amândurora, dar *vor sosi*, dacă sunt două persoane. În construcții cu **substantive abstracte** delimitarea este mai puțin categorică, fiind posibile ambele variante; este de preferat totuși interpretarea cu două atribute și **acordul la singular**: *Absența ta și a mea nu va (nu vor) afecta desfășurarea competiției*. **Absența articolului posesiv face imposibil acordul la plural**: *Dezvoltarea științei și culturii impune (nu impun)*.

- **Subiectul unic la singular, urmat de un atribut, de obicei izolat, exprimat prin participii ca alăturat, corelat, (re)unit plus complementul acestora nu trebuie confundat cu un subiect multiplu; unicul acord corect este cel formal, la singular**: *Această idee, corelată cu noua abordare, duce la concluzia că se profilează o perspectivă de colaborare*.

- **Subiectul unic la singular, urmat de un complement sociativ, introdus prin prepoziția cu și diverse locuțiuni prepoziționale terminate cu această prepoziție, se deosebește de un subiect multiplu prin acordul la singular** (adesea și prin izolarea complementului), **cu** având valoare apropiată de **și**; să se compare: *Ion, (împreună) cu Marcel, a lucrat în America și Ion, împreună cu Marcel au lucrat în America*.

- **O situație asemănătoare prezintă subiectul unic la singular, urmat de un complement de mod comparativ, introdus prin ca și, față de un subiect multiplu ai cărui termeni sunt coordonați prin ca și**. Compară: *Elena, ca și Cristina, a mers în călătorie și Elena, ca și Cristina au mers în călătorie*.

Grija de a evita pericolul dezacordului, adică de a face corect acordul dintre subiect și predicat, conduce, uneori, la alte tipuri de greșeli, cum ar fi **hipercorectitudinea, hiperurbanismele**. Exemple elocvente în acest sens sunt expresiile: *În (ceea) ce privesc soluțiile, avem câteva opinii* sau *Ce-s cu jocurile astea?*

Acordul numelui predicativ

Acordul numelui predicativ exprimat printr-un adjectiv (sau orice altă parte de vorbire cu valoare adjectivală) și acordul participiului pasiv din cadrul predicatului verbal pun probleme de gen și de număr (de obicei, de ambele tipuri, uneori referitoare numai la gen sau numai la număr).

Acordul în gen sau/și în număr cu un subiect unic pune probleme atunci când subiectul prezintă o contradicție între forma gramaticală și înțelesul lui:

1) **Când subiectul este un pronume de politețe cu formă de persoana a II-a, pl., dar se referă la pers. a II-a sg., parte nominală a predicatului, se acordă corect după înțeles, la singular și la genul corespunzător cu sexul interlocutorului;** deci, se va spune: *Dumneavoastră sunteți dispus (respectiv, dispusă), nu dispuși, dispuse.*

2) **Când subiectul este un pronume demonstrativ sau relativ compus cu formă de feminin, dar cu valoare de neutru, acordul corect se face după înțeles, deci în forma de masculin-neutru, singular:** *Aceasta e frumos din partea ta sau Ceea ce e important e că s-a rezolvat până la urmă.*

3) **Când însă subiectul este un substantiv comun, care are un anumit gen gramatical, dar înțelesul altui gen, acordul corect este cel formal:** se spune *Vedeta fotbalului a fost amendată (nu amendat); Mai multe persoane au fost convocate (nu convocați).* La numele proprii aflate în situații similare regulile acordului sunt mai puțin categorice: în timp ce cu **numele de persoane** acordul corect este cel **după înțeles** (*Ciobanu este prezentă*), iar cu **toponimele** – **după formă** (*Soroca este pitorească*).

Cele mai multe probleme le pune acordul în gen cu un subiect multiplu antepus ale cărui elemente componente sunt substantive sau pronume de genuri diferite, întrucât la acest acord intră în joc mai mulți factori: în primul rând, distincția dintre numele de ființe și cele de lucruri, iar la numele de lucruri numărul (singular sau plural) la care stă subiectul și apropierea față de predicat:

1) Când termenii subiectului multiplu sunt (numai) **nume de ființe**, de genul masculin și feminin sau masculin și neutru, regula este **simplică: are prioritate genul masculin**. De ex., *Profesoara și elevul sunt impresionați; Prietenii și prietenele au fost invitați; Fata și câinele sunt prieteni*.

2) Când subiectul multiplu conține atât **nume de ființe, cât și de lucruri**, acordul se face cu genul numelui de ființă: *Poezia și autorul ei au fost premiați; Sacul și pisica au fost găsite*.

3) Când termenii subiectului multiplu sunt (numai) **nume de lucruri**, regula e **simplică numai dacă e vorba de genul neutru și feminin: acordul se face la forma comună de feminin-neutru**: *Marea și canionul sunt fantastice*:

a) **dacă numele de lucruri sunt de genul masculin și feminin, regula variază după numărul la care se află substantivul masculin** (indiferent de numărul celui feminin):

- **dacă substantivul masculin este la singular, predicatul stă la feminin-neutru** (*Marea și muntele sunt apreciate*).

- **dacă substantivul masculin este la plural, predicatul se acordă în gen cu substantivul cel mai apropiat**: *Munții și marea (mările) sunt apreciate, dar Marea (mările) și munții sunt apreciați*.

b) **dacă numele de lucruri sunt de genul masculin și neutru, regulile depind, de asemenea de numărul la care se află substantivul masculin**, dar aici se ține seama uneori și de numele celui neutru. Dacă substantivul masculin este la singular, predicatul ia **întotdeauna forma de neutru** (indiferent de numărul substantivului neutru și de apropierea față de predicat): *Muntele și dealul sunt împădurite; Dealul și muntele sunt împădurite*.

c) **dacă substantivul masculin este la plural și substantivul neutru la singular, predicatul va avea formă de masculin** (indiferent de apropierea de predicat a unuia dintre subiecte): *Codrii și lacul sunt superbi; Lacul și codrii sunt superbi*.

d) **dacă și substantivul masculin și cel neutru sunt la plural, predicatul se acordă în gen cu subiectul cel mai apropiat**: *Codrii și lacurile sunt superbe; Lacurile și codrii sunt superbi*.

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. CONDREA, I. *Cultivarea limbii* (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical). În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.
3. CONDREA, I. Acordul: corectitudine și greșală. În: *Rev. de Lingvistică și Știință Literară*, 1994, nr.3, p.48.
4. CORNICIUC, Sabina, GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
5. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol. II. *Sintaxa*. Iași: Institutul European, 2002.
6. GUȚU ROMALO, V. *Corectitudine și greșală. Limba română de azi*. București: Humanitas, 2002.
7. NEDELICU, Izabela. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
8. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.
9. RĂDULESCU, I.-Șt.. *Erori flagrante de exprimare. Radiografie critică a limbajului cotidian*. București, 2007.
10. ZAMȘA, E. Accidente sintactice. Anacolutul. În: *Limba și literatura română*. București, 2000, nr.4.

Seminarul nr. 10

EXPRIMAREA RAPORTURILOR SINTACTICE. ACORDUL PREDICATULUI CU UN SUBIECT UNIC

Autoevaluare:

1. Expuneți care sunt mijloacele de exprimare a raporturilor sintactice.
2. Delimitați tipurile de acord în limba română.
3. Stabiliți, prin exemple, acordul formal sau gramatical propriu-zis.

4. Relevați acordul semantic și cel prin atracție. Exemplificați.
5. Delimitați regulile de acord în număr al predicatului cu un subiect unic la singular.
6. Explicați acordul predicatului cu un subiect exprimat printr-un nume propriu. Exemplificați.

Aplicații:

1. Stabiliți acordul greșit în enunțurile propuse, rectificați și argumentați: 1) În Roma Antică sprâncenele unite era foarte apreciată de femei. 2) Primele poze a familiei împreună cu micul prinț din Cambridge a fost postată pe rețelele pe socializare de familia regală. 2) Argumentul apărătorilor în fața instanței au fost că dlui a achitat prejudiciul comis prin infracțiune, dorește să fie pe teritoriul R. Moldova și să dea declarații, să contribuie la efectuarea urmăririi penale. 3) În articol a mai fost menționate și un dispozitiv care face selfie-uri la 360 de grade... 4) Moaștele sfântului Dimitrie va sta aici. 5) Din imagini se poate observa cei 50.000 de oameni, prezenți la eveniment. 6) Televiziunea Română probabil vor pierde drepturile de televizare. 7) Fiecare dintre dâșii au fost în România în ultimele zile. 8) Niciunul dintre petrecăreți nu și-au dat seama ce se întâmplă. 9) Nimeni din cei prezenți n-au reacționat la anunțul făcut. 10) Numărul creditelor acordate de bănci de la începutul lunii februarie au scăzut dramatic. 11) Până la această oră, niciunul din reprezentanții Comisariatului General de Poliție nu s-au prezentat și nu m-au informat despre acest caz.

2. Observați greșelile de acord, corectați și explicați-le conform regulilor cunoscute: 1. Nimeni din cei chestionați nu și-au dat seama că sunt manipulați. 2. Pornind într-o călătorie lungă, echipajul și-au luat rămas bun de la cei rămași pe țarm. 3. Niciunul din cei prezenți nu au protestat față de nedreptatea care li s-au făcut. 4. Familia lui Dănuț s-au reunit după mulți ani. 5. Mulțimea l-au aclamat pe președintele nou ales. 6. Atitudinea intolerantă și agresivă a celor prezenți l-au contrariat. 7. Cuplul regal și-au făcut bagajele de călătorie. 8. Timp de un an, „Impact”, împreună cu o rețea de 16 posturi de televiziune și cinci posturi de radio, vor realiza emisiuni

de educație civică. 9. Aitudinea binevoitoare și intransigentă vor aduce rezultate. 10. Cuplul Burlacu s-au cunoscut în urma cu 6 ani, Ana fiind o fană a formației Trigon.

3. *Identificați erorile ce țin de acordul predicatului cu un subiect exprimat printr-un nume propriu. Rectificați:* a) Iașii sunt destinația mea preferată în călătorii. b) Mereacre nu s-au prezentat la colocviu. c) „Baladele din câmpie”, de Ion Druță, este o evocare a satului basarabean din perioada interbelică. d) Bucureștii s-a îmbrăcat în straie de sărbătoare. e) „Cămășile”, de G. Vieru, sunt scrise cu mult talent.

Seminarul nr. 11

ACODUL PREDICATULUI CU UN SUBIECT MULTIPLU. ACORDUL NUMELUI PREDICATIV

Autoevaluare:

1. Delimitați regulile de acord al predicatului cu un subiect multiplu. Exemplificați.
2. Stabiliți ce greșeli se comit din cauza confuziilor făcute între un subiect unic plus diverse părți de propoziție, pe de o parte, și un subiect multiplu, pe de altă parte
3. Relevați ce probleme pune acordul în gen sau/și în număr cu un subiect unic atunci când subiectul prezintă o contradicție între forma gramaticală și înțelesul lui.
4. Semnalați problemele acordului în gen cu un subiect multiplu antepus ale cărui elemente componente sunt substantive sau pronume de genuri diferite:
 - a) când termenii subiectului multiplu sunt (numai) nume de ființe, de genul masculin și feminin;
 - b) când subiectul multiplu conține atât nume de ființe, cât și de lucruri;
 - c) când termenii subiectului multiplu sunt (numai) nume de lucruri.

Aplicații:

1. Rectificați greșelile de acord din textele propuse și argumentați conform regulilor cunoscute: 1) Frațiunea parlamentară a PDM au propus introducerea votului uninominal. 2) Victima, împreună cu un consătean, au consumat băuturi alcoolice. 3) De la o petrecere mexicană nu putea lipsi celebrii mariachi. 4) Vă spun că Ministerul de Externe a reacționat, ba chiar au solicitat întâlniri cu membrii asociației. 5) Prețurile petrolului s-a apropiat de minimele ultimelor patru luni. 6) În aceste lupte nu luaseră parte niciunul dintre rechizitorii prezenți în sală. 7) Fiecare dintre elevi purtau câte o insignă. 8) Nimeni nu încercaseră să-l ajute. 9) Frumusețea și eleganța o caracterizau pe deplin. 10) Dorința de a participa și a câștiga l-au făcut să persevereze și mai mult. 11) Aceste surse de bani nu au fost utilizați conform predestinării.

2. Stabiliți tipul de acord din enunțurile următoare și explicați-le conform regulilor: a) Integritatea și demnitatea politicianului i-a cucerit pe oameni. b) Lacrimi și durere a adunat conaționala noastră. c) A lucra și a învăța din greu nu este în stare oricine. d) Îmi vine a cânta și a chiui de bucurie. e) Nu declarațiile, ci fapta bună se prețuiește. f) Nici el, nici ea n-au ratat șansa de a câștiga.

3. Identificați erorile din exemplele propuse, interveniți cu rectificări și explicații: 1. Dumneavoastră, domnule director, sunteți informați în legătură cu acest caz. 2. Președintele Curții Constituționale, Domnica Manole, a fost intervievată de un post local de televiziune. 3. Domnișoara și trandafirul ei neobișnuit au fost remarcați. 4. Codrul și văgăuna din apropiere sunt fantastici. 5. Motănașul și fetița sunt jucăușe. 6. Piesa și autorii ei sunt cunoscute publicului larg. 7. Prim-ministrul Maia Sandu a fost întrebată despre rectificările făcute la buget. 8. Marea și locul de aici sunt impresionanți. 9. Independența și suveranitatea se cuceresc prin sacrificii.

4. Relevați ce tipuri de greșeli au fost comise în textele propuse și rectificați-le: Propunerea de a redacta și a publica documentul au fost aprobate de cei prezenți. Această calitate, îmbinată cu ambiția de a câștiga cu orice preț, au asigurat succesul. Andreea, împreună cu prietena ei Denisa a sărbătorit revelionul la munte. Dorian, ca și colegul său Ion, au participat la olimpiadă. Antrenorul, fratele său, au remarcat performanța. Veronica, împreună cu prietena sa, au petrecut revelionul la munte. Știți cineva despre ce e vorba?

Unitatea de învățare 8

ATRIBUTUL. ACORDUL ATRIBUTULUI. GREȘELI ÎN CONSTRUCȚIA FRAZEI: ANACOLUTUL

8.1. *Obiectivele unității de învățare*

8.2. *Acordul atributului în gen și număr cu termenul determinat*

8.3. *Acordul atributului în caz cu termenul determinat*

8.4. *Greșeli în construcția frazei: anacolutul*

8.1. Obiectivele unității de învățare:

- să definească atributul ca parte de propoziție;
- să explice anacolutul ca greșeală sintactică;
- să cunoască regulile standard de acord al atributului;
- să delimiteze sprețiile atributului;
- să releve cazurile particulare de acord al atributului;
- să identifice situațiile speciale de acord în număr, gen și caz al atributului;
- să argumenteze erorile de acord al atributului în conformitate cu normele;
- să releve relațiile dintre părțile de propoziție și acordul acestora;
- să depisteze diversele tipuri de anacolaturi;
- să rectifice greșelile de acord al atributului și de anacolut atestate în diverse tipuri de texte.

8.2. Acordul atributului în gen și număr cu termenul determinat

Atributul, fiind parte secundară de propoziție, depinde de un regent de tip nominal (substantiv, pronume, numeral (utilizat cu valoare pronominală)), exprimând cele mai variate caracteristici semantice ale regentului: **timpul** (*tinerii de astăzi sunt frumoși*); **locul** (*omul de acolo îmi este coleg*); **modul** (*mișcarea lentă îi*

poate asigura eficiența); scopul (*cititul pentru plăcere mai și instruieste*); cantitatea (*vorba multă – sărăcia omului*); mijlocul (*zborul cu avionul a devenit o rutină pentru mulți*); asocierea (*întâlnirea cu familia este un prilej de bucurie*); apartenența (*Ion a adus apă de izvor*); agentul (*interesul părinților este să educe bine copilul*); materia (*bijuteriile de argint sunt preferatele mele*) etc.

Atributul se acordă cu termenul determinat în gen, număr și caz, în funcție de categoriile gramaticale ale părții de vorbire acordate. Sunt supuse acordului următoarele specii de atribute: **atributul adjectival, atributul substantival și atributul pronominal în genitiv**. Atributele exprimate prin părți de vorbire neflexibile (atributul adverbial și cel interjecțional) sau prin forme invariabile de gen, număr și caz ale unei părți de vorbire flexibile (atributul verbal) nu pot fi acordate. Dacă apare acord la atribute exprimate aparent prin adverbe sau verbe la gerunziu este un indiciu că acestea au trecut în clasa adjectivelor (de ex., *pășirea ta tiptilă* (O. Goga), *mâna tremurândă, lebăda murindă* (M. Eminescu).

În general, **acordul atributului se face cu termenul determinat (în totalitatea lui) și după forma acestuia**. Acordul după înțeles nu este admis – sau tolerat – în normă decât în cazuri de excepție, când este vorba de unele nume proprii pe lângă care se subînțelege un termen generic de alt gen sau/și de alt număr (de ex., *Revencu, admisă la studii, a renunțat*).

Acordul prin atracție cu un singur component al unui termen determinat multiplu (tipurile: *prietenul și prietena mea, cursuri de limbă și literatură română*) face parte însă din normă, ca o **caracteristică a acordului românesc**.

Acordul în gen și număr se întâlnește la toate speciile de atribute care cunosc acordul, cu deosebirea că la apozitie el are o mică extindere. Acest acord este influențat de faptul dacă termenul determinat este unic sau multiplu.

Acordul în gen și număr cu un termen determinat unic pune probleme atunci când termenul determinat prezintă o contradicție între forma gramaticală și înțelesul lui. Situațiile sunt aceleași ca la numele predicativ, dar mai puține:

1) **Cu un pronume sau o locuțiune pronominală de politețe care are formă de plural și înțeles de singular sau formă de feminin și înțeles de masculin acordul atributului – de regulă, izolat – se face corect după înțeles; se spune astfel: *Dumneavoastră, generos (respectiv, generoasă), ați acceptat; Domnia sa, binevoitor, ne-a sprijinit.***

2) **Cu un substantiv comun care are un anumit gen, acordul corect este cel formal, indiferent de distanța la care este plasat atributul: *Starul de cinema, nominalizat la premiul „Globul de aur”, purta o rochie neagră de mătase.***

3) **Cu un toponim acordul corect se face după formă; deci, se spune corect: *Așezată (nu așezat) pe malul Nistrului, Soroca este foarte pitorească.***

4) **Cu titlurile de publicații sau cu denumirile de asociații, formații, norma acordului este mai puțin categorică, iar uzul oscilează între acordul după formă și cel după înțeles: *Interpretat sau interpretată de însuși autorul, „Tandra și gingașa mea fiară” a produs senzație; Recitiută sau recitite de multe ori, „Amintiri din copilărie” delectează spiritul copiilor”* (ca și la predicat, în situația în care conțin un atribut adjectival, este preferabil ca aceste nume proprii să fie însoțite de substantivul comun generic: *Valsul „Tandra și gingașa mea fiară” interpretat...; Cartea lucrarea „Amintiri din copilărie”, recitiută...*).**

Cele mai multe probleme le pune acordul în număr sau/și în gen al unui atribut adjectival cu un termen determinat multiplu alcătuit din substantive sau pronume la numărul singular ori la ambele numere sau, indiferent de număr, cu genuri diferite. În principiu, regulile acordului în gen și în număr sunt aceleași ca la numele predicativ: *Tata și mama, bine dispuși, s-au întors din călătorie; valea și dealul, împădurite* etc. Aceste reguli sunt aplicate mai mult la atributele izolate. La atributele neizolate postpuse regulile menționate sunt concurate de acordul prin atracție cu ultimul component al termenului multiplu, acord care constituie norma tradițională: *limba și literatura română. Acest acord prin*

atracție este singurul posibil când atributul adjectival este exprimat printr-un **adjectiv posesiv postpus**: *fratele și sora mea* = *sora și fratele meu*).

Acordul tradițional **prin atracție** are **dezavantajul de a produce echivocuri**, întrucât – cu excepția unor construcții dezorganizate prin articolul hotărât (de ex., *în cântecul și (în) dansul popular* sau nehotărât – *o temperatură și umiditate stabilă*) – nu rezultă dacă atributul se referă și la primul substantiv. De aceea în limba literară actuală există tendința de a părăsi acest acord; unii vorbitori evită construcția, repetând adjectivul pe lângă fiecare substantiv sau recurgând la sinonime, iar alții **înlocuiesc acordul tradițional printr-un acord de tip predicativ** – cu **adjectivul la plural** – care reprezintă **o influență străină modernă (romanică)**, acceptată pentru că satisface necesitatea de claritate a exprimării: se scrie din ce în ce mai mult **o temperatură și umiditate stabile, corul și orchestra dirijate de...**

Folosirea atributului adjectival la plural este neindicată în situațiile în care componentele termenului determinat se exclud; se spune corect: **absența sau prezența constatată** (nu *constatate*).

Acordul în gen și număr nu este obligatoriu la apozitie: cf. exemple ca: *victima, un bătrân chel, ...*; *întreaga grupă, băieți și fete, ...*

Sentimentul puternic al necesității acordului în gen și număr face ca el să fie extins, prin **hipercorectitudine**, la unele adverbe aflate în apropierea unor substantive; de exemplu, **colegi noi-veniți** (corect: *nou-veniți*), **dinți strălucitori de albi** (corect: *strălucitor de albi*).

De asemenea, prin cumularea tendinței interne spre claritate – legată de sentimentul acordului în număr – cu **influențe externe, s-a ajuns la un fel de acord în număr al substantivului după atributele lui**, adică la folosirea pluralului în construcții ca: **limbile engleză și germană, aspectele verbale perfectiv și imperfectiv** în locul construcției **limba engleză și germană, aspectul verbal perfectiv și imperfectiv**. Formula nouă, conformă cu logica, se

răspândește tot mai mult, ținând **de precizia exprimării** în stiluri care folosesc limbajul standard (stilul științific și cel administrativ-juridic), dar este evitată de mulți vorbitori din cauza impresiei de dezacord pe care o dă imediata alăturare a unui adjectiv la singular de un substantiv la plural.

8.3. Acordul în caz al atributului cu termenul determinat

Acordul în caz se referă, în primul rând, la **atributul adjectival** și, mai puțin, la **apozitie**. La atributul adjectival exprimat prin adjective propriu-zise și prin participii acordul în caz pune probleme, de regulă, numai la **genitiv-dativul feminin singular**. **Normele limbii literare cer cu strictetețe acordul în caz al atributelor neizolate: unei femei inteligente, elegante; sărbătorii petrecute;** la aceste atribute, **acordul este obligatoriu, dacă adjectivul are compliniri (unei tinere pline (nu plină) de har) sau dacă este distanțat de termenul determinat (unei colege cu stil îmbrăcate – nu îmbrăcată), sau pare să facă parte dintr-o denumire invariabilă (școlii medii – nu medie; categoriei grele – nu grea).**

Acordul în caz la **atributele izolate mai este preferat de norme**, dar **lipsa lui este tolerată și tinde să devină normă**, mai ales **dacă un asemenea atribut are diverse compliniri: dorința unei copile, sincere (sinceră) și nevinovate (nevinovată),...; mesajele președintei noastre, oneste (onestă) și puternice (puternică),... .**

În toate situațiile menționate, în limba contemporană se manifestă tendința de renunțare la acordul în caz, care este considerat redundant. Normele limbii literare continuă să-l recomande, dar practica exprimării demonstrează o creștere a absenței acordului în caz, în special, la adjectivul și articolul demonstrativ, genul masculin-neutru, numărul plural (tipurile: *omului acesta, omului cel mai bun, oamenilor aceștia, oamenilor cei mai buni, colegelor acestea, colegelor cele mai bune*).

Stăpânirea imperfectă a regulilor conduce, și la acordul în caz, la greșeli explicabile prin hipercorectitudine: de ex., *celor mai multor oameni, unor altor studente* etc.

8.4. Greșeli în construcția frazei: anacolutul

Anacolutul (gr. *anakolouthon* – întrerupere, discontinuitate) este o deficiență în formularea unui enunț, frecventă mai ales în comunicarea orală din cauza faptului că vorbitorul (emoționat, grăbit, obosit, neatent sau ignorant), uitând tiparul după care și-a început enunțul, îl continuă după un alt tipar. Este cauzat de **neconcordanța dintre planul logic și cel gramatical al enunțului**. Asemenea greșeli sunt întâlnite în exprimarea neîngrijită, neelaborată.

Ca urmare a discontinuității sintactice, apare **fie un subiect inutil/neintegrat, fie o nepotrivire între forma cazuală a unui pronume relativ și funcția subordonatei pe care o introduce sau propria sa funcție în această subordonată, fie o coordonare defectuoasă, fie omiterea sau folosirea inadecvată a unei prepoziții sau conjuncții**.

1) **Subiectul inutil/neintegrat**, „**independent absolut sau suspendat**” apare când acesta este izolat de restul propoziției printr-o construcție gerunzială sau printr-o propoziție subordonată: *Eu, fiind foarte obosită/deoarece eram foarte obosită, nu mi-a venit nicio idee*. Anacolutul din acest enunț este evident, întrucât nominativul *eu*, fiind la *persoana I*, nu poate fi subiect pentru verbul-predicat *nu a venit*, care este la *persoana III* și are ca subiect substantivul *idee*. Pronumele *eu* este deci un subiect care nu se integrează în propoziția din care ar trebui să facă parte.

Defecțiunea poate fi corectată prin simpla eliminare a subiectului inutil: *Fiind foarte obosită/deoarece eram foarte obosită, nu mi-a venit nicio idee*, prin integrarea lui în construcția gerunzială sau în subordonată: *Fiind eu foarte obosită/Deoarece eu eram foarte obosită...*, prin transformarea lui în complement indirect al verbului-predicat (soluție impusă de prezența formei neaccentuate, de dativ – *mi*): *Fiind foarte obosită, mie nu mi-a venit nicio idee*, sau printr-un alt mod de a continua enunțul: *Eu, fiind foarte obosită, n-am avut inspirație*.

- Când subiectul inutil este exprimat prin pronumele relativ „care”, dublând un pronume personal, singura soluție este schimbarea funcției lui sintactice:

Acesta este un lucru care (subiect inutil) *noi nu trebuie să-l neglijăm*. Corect: **pe care** (complement direct util) *noi nu trebuie să-l neglijăm*.

El este un elev leneș care (subiect inutil) *noi nu trebuie să-i urmăm exemplul*. Corect: **căruia** (complement indirect util) *noi nu trebuie să-i urmăm exemplul*.

- Când pronumele relativ „care” este dublat de pronumele demonstrativ „acesta”, este inutil, fiind nevoie a elimina al doilea subiect: *M-am întâlnit cu un coleg, care acesta nu aflase vestea*.

- Când pronumele relativ „ceea ce”, cu funcție de subiect sau de complement direct apare dublat, în mod greșit, de încă un subiect sau complement direct, soluția o constituie eliminarea acestuia din urmă (împreună cu determinativul său) sau reformularea enunțului într-o altă manieră.

M-a insultat, ceea ce pe mine mă deranjează acest lucru (subiect inutil) Corect: *Eu nu accept acest lucru* (complement direct util).

2) Coordonarea defectuoasă a doi termeni neechivalenți morfosintactic:

- *El preferă muzica* (complement direct – substantiv) *și să danseze* (predicat verbal – verb/complement direct). Se corectează prin echivalarea lor: *El preferă muzica* (complement direct – substantiv) *și dansul* (complement direct – substantiv) sau *El preferă să cânte* (predicat verbal – să cânte) *și să danseze* (predicat verbal – să danseze).

- Nu poate fi acceptat anacolutul rezultat din omiterea unui element corelativ sau înlocuirea lui cu un termen oarecare (elementele sunt perechi de termeni care nu pot fi folosiți unul fără celălalt):

I-au mâncat toate prăjiturile, cât și tortul; corect: *I-au mâncat atât prăjiturile, cât și tortul*.

Alte perechi de termeni corelativi sunt: *nu numai...ci și*; *nu numai că...dar și*; *pe cât (de)...pe atât (de)*; *deși...totuși*; *pe de o parte...pe de altă parte*; *de la...până la*.

3) Omiterea sau folosirea inadecvată a unor prepoziții sau conjuncții apare destul de frecvent în enunțuri de felul:

- a) *Programul de lucru de la 8 – 14 / între 8 – 14 / între 8 la 14;*
corect: *Programul de lucru de la 8:00 la 14:00 / între 8:00 și 14:00* sau *Programul de lucru: 8:00 – 14:00.*
- b) *Dialogul dintre patron cu salariații;* corect: *Dialogul dintre patron și salariați* sau *Dialogul patronului cu salariați.*

Astfel, am putea conchide că anacolutul apare fie din cauza distanței mari dintre componentele aflate în relație sintactică, fie nu se ține seama de dubla calitate a elementului relativ (de a lega componentele unui enunț și de a avea o funcție sintactică în propoziția relativă pe care o introduce (*Cine face rău nu-i merge bine*), fie de vină este graba, neglijența, necunoașterea regulilor de alcătuire a enunțurilor.

Bibliografie selectivă:

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.
3. AVRAM, M. Anacolutul. În: *Limba și literatura română*, 1996, nr. 2.
4. BORCEA, M. Acordul atributului adjectival cu substantivul determinat. În: *L.Lit.rom.*, 1999, nr.2, pp.14-17.
5. CONDREA, I. Acordul: corectitudine și greșală. În: *Rev. de Lingvistică și Știință Literară*, 1994, nr.3, p.48.
6. CONDREA, I. *Cultivarea limbii* (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical). În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.
7. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
8. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol. II. *Sintaxa*. Iași: Institutul European, 2002.
9. GUȚU ROMALO, V. *Corectitudine și greșală. Limba română de azi*. București: Humanitas, 2002.

10. NEDELICU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
11. OPRESCU, M. Acordul gramatical în structura adjectivului posesiv. În: *LR*, XVIII, 1994, nr.3-4, pp. 105-107.
12. RĂDULESCU, I.-Șt. *Erori flagrante de exprimare. Radiografie critică a limbajului cotidian*. București, 2007.
13. ZAMȘA, E. Accidente sintactice. Anacolutul. În: *Limba și literatura română*. București, 2000, nr.4.

Seminarul nr. 12

ATRIBUTUL. ACORDUL ATRIBUTULUI

Autoevaluare:

1. Definiți atributul și stabiliți care specii de atribute sunt supuse acordului.
2. Delimitați regulile de acord în gen și număr al atributului cu termenul determinat.
3. Stabiliți în ce mod se produce acordul în număr sau/și în gen al unui atribut adjectival cu un termen determinat multiplu.
4. Semnalați unele aspecte de extindere a acordului atributului prin hipercorectitudine.
5. Relevați, cu ajutorul exemplelor, acordul în caz al atributelor izolate și neizolate.
6. Identificați factorii care influențează negativ realizarea normală și unitară a acordului atributului.

Aplicații:

1. Rectificați greșelile de acord al atributului, stabilind regula încălcată: 1) Au fost multe discuții pe marginea probei de limba română dată la testarea națională. 2) Această inovație este urmarea unei propuneri mai vechi făcută de clasa noastră. 3) Accentuarea crizei de formă a celebrului jucător semnalată de presă nu a fost luată în considerare de antrenor. 4) Totul se petrece în atmosfera sumbră și închisată a unei familii din județul X stăpânită de prejudecăți rurale. 5) I-am transmis mesajul unei colege permanent ocupată.

2. *Identificați erorile de acord în gen și număr al atributului; corecți și argumentați:* a) Abordată de jurnaliști, liderul PAS a declarat că toate spusele lui Dodon sunt minciuni crase. b) Situat pe șapte coline, Tulcea este așa numită din vremea lui Mircea cel Bătrân. c) Dumneavoastră, domnule director, implicați, ne-ați fost de mare ajutor. d) Absentă de la dezbaterile electorale televizate, candidatul independent, Silvia Radu s-a manifestat în Consiliul municipal.

3. *Stabiliți tipul de greșeli din enunțurile următoare; corecți și explicați:* 1) Noi suntem fermi convinși că adevărul va învinge minciuna. 2) Studenții au avut sarcini grele de rezolvat. 3) Accidentul s-a produs ca urmare a topirii zăpezii necurățată la timp. 4) Savantul notoriu, nu de mult stabilită la Paris, a declarat că aici se simte cel mai bine. 5) Meteorologii anunță o temperatură și umiditate stabilă. 6) I-am vorbit unei persoane plină de importanță. 7) Editura ieșeană a inițiat publicarea unei colecții intitulată „Oameni de seamă”.

Seminarul nr. 13

GREȘELI ÎN CONSTRUCȚIA FRAZEI: ANACOLUTUL

Autoevaluare:

- Definiți anacolutul ca greșeală în construcția frazei.
- Explicați, cu ajutorul exemplelor, tipurile de anacolut:
 - Subiectul inutil/neintegrat, „independent absolut sau suspendat”;
 - Coordonarea defectuoasă a doi termeni neechivalenți morfosintactic;
 - Omiterea sau folosirea inadecvată a unor prepoziții sau conjuncții.
- Relevați cauzele apariției anacolutului în exprimarea orală și scrisă.

Aplicații:

1. Rectificați greșelile de anacolut, precizând tipul lor: 1) Potrivit regulamentului, programul se adresează elevilor cu performanțe școlare excepționale de gimnaziu și de liceu cât și profesorilor. 2) Brutăria lucrează între orele 8.30 – 18.30. 3) Toate problemele sunt, pe de o parte, create artificial, de aceea noi nu reacționăm. 4) Copiii preferă jocurile la calculator și să socializeze. 5) S-au revoltat cât angajații, atât și proprietarii de magazine. 6) Toate subiectele care le solicitați, nu putem să și le expediem, căci nu le deținem. 7) A avut loc o discuție sinceră dintre director cu angajații.

2. Stabiliți greșeala din enunțurile următoare. Rectificați și explicați cauza producerii acesteia: 1) Sigur că doamna Angela eu o cred pe cuvânt, dar acum mai rămâne să ne mai povestească. 2) Mi-a adus acuzații nefondate, ceea ce pe mine m-a contrariat. 3) Au atras atenție la probleme de management, cât și la probleme de altă natură. 4) Toți cei care se uită la omul care sapă în acest moment încercăm să aflăm opiniile lor. 5) Toate informațiile pe care ne rogi să le publicăm, nu putem să-ți satisfacem dorința pentru că-s multe.

3. Argumentați erorile produse în enunțurile propuse și rectificați-le: 1) De aici poate veni și primejdia, care, la fel ca și anul trecut, multe obiecte au rămas neterminate la sfârșitul anului. 2) Platforma Civică Acțiunea 2012 este formată atât din asociații cât și membri individuali. 3) Discuția dintre studenți cu profesorii lor a durat două ore. 4) Noi, fiind în relații foarte bune cu ei, nu ne-au prevenit de pericolul ce ne păștea. 5) Acesta este un individ fără scrupule, care noi trebuie să-l neglijăm. 6) Este obligatorie masca, distanța socială și să evităm aglomerația. 7) Deși a trecut ceva timp, dar nu avem nicio veste de la ei.

BIBLIOGRAFIE

1. AVRAM, M. *Gramatica pentru toți*. București: Humanitas, 1997.
2. AVRAM, M. *Ortografia pentru toți (30 de dificultăți)*. București, 1980.
3. AVRAM, M. *Probleme ale exprimării corecte*. București, 1987.
4. BORCEA, M. Acordul atributului adjectival cu substantivul determinat. În: *L.Lit.rom.*, 1999, nr.2, pp.14-17.
5. CIOBANU, A. O deviere de la norma literară: superlativul excesiv. În: *Limba română*. Chișinău, 2003, nr.1, a. XIII, p.33.
6. CONDREA, I. Atenție la *pînă ce* și *pînă cînd*. În: *Limba română*. Chișinău, 2002, a. XII, nr.7-9, p.10.
7. CONDREA, I. Utilizarea verbului *a trebui*. În: *Limba română*. Chișinău, 1999, nr.1, a. IX, p.49.
8. CONDREA, I. *Cultivarea limbii* (Greșeli generate de bilingvismul rus-român. Greșeli de ordin lexico-gramatical). În: *Cursuri și seminare speciale*. Chișinău: CE USM, 2002, pp.46-48.
9. CONDREA, I. Acordul: corectitudine și greșală. În: *Rev. de Lingvistică și Știință Literară*, 1994, nr.3, p.48.
10. CONDREA, I. *E timpul să vorbim corect*. Chișinău: Prut Internațional, 2014.
11. CONDREA, I. Între normă și abatere. În: *Revista Limba Română*. Chișinău, nr. 3, a. XXIX, 2019.
12. CORNICIUC, S., GHERASIM, A. *Discurs specializat – lexic și gramatică de bază*. Suport didactic. Chișinău, 2014.
13. COȘERIU, E. *Sincronie, diacronie, istorie*. Online <https://vdocuments.site/eugeniu-coseriu-sincronie-diacronie-si-istorie-55a92fde8289b.html>, accesat: 15.12.20.
14. COTELNIC, T. Fluctuații în accentuarea unor cuvinte. În: *Rev. de Lingvistică și Știință Literară*, 1994, nr.1, p. 55.
15. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol.I. *Morfologia*. Iași: Institutul European, 2000.

16. DIMITRIU, C. *Tratat de gramatică a limbii române*. Vol. II. *Sintaxa*. Iași: Institutul European, 2002.
17. DOGA, Gh. Confuzii formale sau/ și funcționale între prepoziții. În: *LL*, 2003, nr.1, pp. 3-4.
18. DOOM 2 *Dicționarul ortoepic, ortografic și morfologic al limbii române*. București: Univers enciclopedic, 2005. Online: <https://diacritica.files.wordpress.com/2010/04/doom2.pdf>
19. *Gramatica limbii române*. Vol.I. *Cuvântul*. Vol.II. *Enunțul*. GUȚU ROMALO, Valeria (coord.). Editura Academiei Române. București, 2005.
20. GRUIȚĂ, Gl. *Moda lingvistică 2007. Norma, uzul și abuzul*. Pitești: Paralela 45, 2006.
21. GUȚU ROMALO, V. *Corectitudine și greșeală. Limba română de azi*. București: Humanitas, 2002.
22. MARIN, V. *Stilistică și cultivarea vorbirii*. Chișinău, 1991.
23. MIHĂESCU, N. *Norme, abateri și inovații în limba română contemporană*. București: Albatros, 1982.
24. NEDELICU, I. Greșeli în utilizarea conjuncției. În: *Limba și literatura română*. București, 2004, nr.2.
25. NEDELICU, I. *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013.
26. OPRESCU, M. Acordul gramatical în structura adjectivului posesiv. În: *LR*, XVIII, 1994, nr.3-4, pp. 105-107.
27. PALII, A. *Dicționar de dificultăți și surprize ale limbii române*. Chișinău: Epigraf, 2008.
28. PANĂ DINDELEGAN, G. *Aspecte ale dinamicii limbii actuale*. București: Editura Universității din București, 2001.
29. RĂDULESCU, I.-Șt. *Erori flagrante de exprimare. Radiografie critică a limbajului cotidian*. București, 2007.
30. RĂDULESCU SALA, M. *Gramatică și ortografie: despre pronumele de politețe*. B.: Editura Universității din București, 2012. Online: <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/V900/pdf>, accesat: 20.12.20.

31. URITESCU, D.N. *Contradicția în adaos în limba română. (O greșeală de gândire și de exprimare)*. București: Editura Vox, 2006.
32. VINTILĂ RĂDULESCU, I. *Ce e nou în DOOM 2*. Online <https://www.qdidactic.com/dezvoltare/diverse/ce-e-nou-in-doom539.php> accesat: 15. 11.20.
33. ZAMȘA, E. Accidente sintactice. Anacolutul. În: *Limba și literatura română*. București, 2000, nr.4.

LUCRUL INDIVIDUAL

<i>Nr. crt</i>	<i>Sarcini</i>	<i>Strategii de realizare. Modalități de prezentare</i>	<i>Produs final</i>	<i>Criterii de evaluare</i>
2	Elaborarea unui mic dicționar al greșelilor de limbă	Selectarea exemplelor; clasificarea lor, elaborarea unei strategii de prezentare a acestora în dicționar	Minidicționar al greșelilor de limbă	<ul style="list-style-type: none"> - Cunoașterea normelor gramaticale - Competențe de organizare a materialului selectat - Corectitudinea mostrelor incluse în dicționar.
3	Realizarea unei lucrări practice în baza faptelor de limbă greșite, întâlnite în vorbire și în scris în spațiul public	<ul style="list-style-type: none"> - Observarea faptelor de limbă greșite - Argumentarea greșelilor atestate - Rectificarea enunțurilor greșite Prezentări PPT	Lucrare practică în baza greșelilor atestate în scris	<ul style="list-style-type: none"> - Abilități de observare și selectare a faptelor de limbă greșite - Cunoașterea regulilor gramaticale Competențe de argumentare și analiză a faptelor de limbă excerptate - Corectitudinea materialului prezentat.

TEME PENTRU TEZE DE AN ȘI DE LICENȚĂ

1. Cazuri dificile de acord al articolului posesiv în limba română (pe baza textelor scrise din mass-media).
2. Lexicul neologic utilizat în mass-media din Republica Moldova: probleme de ortografie.
3. Greșeli privind utilizarea prepoziției în textul public standard.
4. Probleme de exprimare corectă în publicațiile online.
5. Acordul predicatului cu un subiect multiplu: erori și confuzii.
6. Reguli speciale de acord al predicatului cu un subiect unic.
7. Conjunția: greșeli specifice privind utilizarea ei în diverse tipuri de text.
8. Adjective care nu admit grade de comparație.
9. Forme eronate de plural al substantivelor.
10. Declinarea substantivelor feminine: reguli particulare.
11. Acordul atributului cu termen determinat multiplu.
12. Pronumele de politețe: probleme și tendințe.
13. Probleme ce țin de utilizarea numeralului: acordul.
14. Greșeli gramaticale în mass-media autohtonă.
15. Cazuri de conjugare eronată a verbelor neregulate în texte standard.
16. Anacolutul în exprimarea orală și scrisă.

CUPRINS

PRELIMINARII.....	3
-------------------	---

UNITĂȚI DE CONȚINUT

Unitatea de învățare 1. PROBLEME ALE UTILIZĂRII CORECTE A SUBSTANTIVULUI.....	9
Unitatea de învățare 2. ASPECTE ALE UTILIZĂRII CORECTE A ARTICOLULUI	17
Unitatea de învățare 3. ADJECTIVUL ȘI NUMERALUL. PROBLEME DE CORECTITUDINE.....	28
Unitatea de învățare 4. PRONUMELE ȘI VERBUL. IPOSTAZE ALE UTILIZĂRII CORECTE	38
Unitatea de învățare 5. PREPOZIȚIA. PROBLEME ALE EXPRIMĂRII CORECTE.....	52
Unitatea de învățare 6. CONJUNCȚIA. UTILIZAREA CORECTĂ A CONJUNCȚIEI	62
Unitatea de învățare 7. RAPORTURILE DINTRE PĂRȚILE DE PROPOZIȚIE. ACORDUL PREDICATULUI	69
Unitatea de învățare 8. ATRIBUTUL. ACORDUL ATRIBUTULUI. GREȘELI ÎN CONSTRUCȚIA FRAZEI: ANACOLUTUL.....	83
BIBLIOGRAFIE	94
LUCRUL INDIVIDUAL.....	97
TEME PENTRU TEZE DE AN ȘI DE LICENȚĂ.....	98

Viorica MOLEA

NORMĂ ȘI UZ ÎN LIMBA ROMÂNĂ ACTUALĂ

Ghid metodic

Redactare – *Antonina Dembițchi*
Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun de tipar 29.04.2021. Formatul 60 x 84 ¹/₁₆
Coli de tipar 6,25. Coli editoriale 4,3.
Comanda 67. Tirajul 50 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009